

úspěšný, všem dodavatelům včas platící (takže jsme čas od času získali i výhodné dodavatelské rabaty) a seriózní.

Jedním z našich největších klientů byla společnost Československého Červeného kříže, pro kterou jsem instaloval elektrická a telefonní zařízení v jejích domech po celé České republice. Elektrifikoval jsem tedy například dětskou ozdravovnu Charlotty Masarykové, kterou zřídil Červený kříž v bývalém schwarzenberském zámku v Bukovanech u Orlíka, pak také měšťanskou školu a internát pro nadanější děti v obci Bílky na Podkarpatské Rusi. A pro tento internát, kde přebývaly děti z celé Podkarpatské Rusi, jsem také postavil malou automatickou elektrárnu.

Sestavil jsem ji z amerického vojenského agregátu z 1. světové války, který jsem ve svém podniku v Praze přestavoval na normální napětí 220 voltů stejnosměrného proudu a vybavil příslušnými velikými akumulátorovými bateriemi. Zařízení pracovalo tím způsobem, že měřicí aparáty kontrolovaly napětí a kapacitu baterií, které napájely elektrickou energií celý internát. Když napětí začalo klesat, zařízení automaticky spustilo generátor malé elektrárny, který baterie zase nabil, a potom se zase sám zastavil. Celé zařízení fungovalo naprosto automaticky a bylo asi do jisté míry v tehdejší Československé republice ojedinělé. Zároveň byla jeho obsluha a kontrola tak jednoduchá, že se jí mohl v Bílkách věnovat bez potíží dvacetiletý chlapec, kterému scházela levá ruka.

Za roky velmi intenzivní spolupráce s Československým Červeným křížem jsem samozřejmě získal mnoho důležitých kontaktů a byl jsem také často zván na akce, které tato společnost pořádala. Byla v tomto směru velmi agilní, protože také její předsedkyně doktorka Alice Masaryková byla aktivní a dovedla skvěle využít svého vlivu na vládu a vedení všech veřejných i soukromých institucí a přimět je, aby podporovaly Červený kříž. K tomuto účelu samozřejmě sloužily také nejrozličnější plesy, koncerty, čaje o páté, veřejné tomboly a další společenské akce, na něž jsem byl – jako blízký spolupracovník – vždy zván. Vzpomínám si na úžasný ples ve Valdštejnském paláci a skutečně nikdy nemohu zapomenout na růže ze Zbraslavi. To byly vůbec nejdražší růže, které kdy vyrostly v první republice.

Už nevím, které léto to bylo, když Bartoňové z Dobenína dali park u svého zbraslavského zámku celý k dispozici Československému Červenému kříži a on tady uspořádal nádhernou dobročinnou slavnost. Měla to být velká sláva, na kterou se posílaly pozvánky největším průmyslníkům a také šlechticům, a tak za mnou přišel tajemník Červeného kříže inženýr Bidlo a poprosil mne, abych vymyslel zvláště atraktivní osvětlení.⁴⁾

Vzal jsem tedy své montéry, vylezli jsme na rozložené staré stromy v zámeckém parku a rozvěsili jsme po nich spousty žárovek. Věděl jsem, že to bude krásné, ale musím přiznat, že mě samotného ten výsledný efekt ohromil. Celý park zářil, ve světlech se odrážely mohutné větve i kmeny stromů stejně jako stíny lidí, hrála hudba a u vchodu do zahrady stály krásné mladé šlechtičny, ověšené rodinnými klenoty, každá držela v náruči kytici růží a nabízela je hostům, mezi nimiž byli samí šlechtici a bohatí lidé. Jedna růže – 500 korun československých. Nebylo příchodního, který by si ten květ nekoupil.

Když už jsme u krásných žen a růží. Asi po prvním roce podnikání, v době, kdy se naše společná firma zavedla a celkem spolehlivě fungovala, takže nám poskytovala zaručenou existenci, jsem se rozhodl ke dvěma důležitým životním krokům.

Za prvé jsem začal studovat na vysoké škole a za druhé jsem se oženil. Svou ženu Milenu jsem poznal už při studiích na průmyslové škole. Přišla jednou s mým spolužákem, Lubošem Rozhonem, do hospůdky na Starém městě v Praze. Scházelo se nás tam ve volných večerech pravidelně několik lidí z ročníku, někteří přiváděli i známá děvčata, kamarády, kamarádky nebo sestry. Milena Rozhonová byla hezká, chytrá a zajímavá, její otec byl technickým ředitelem elektrických podniků hlavního města Prahy, bratr Luboš se mnou studoval, takže jsme si od počátku měli o čem povídat... Prostě nám spolu bylo dobře, v roce 1931 jsme se vzali, posléze měli dvě děti. Dcera Milena se narodila v roce 1936, syn Jaroslav v roce 1940.

I když mi tedy ke každodenním povinnostem v podniku přibýly v této době ještě starosti s rodinou a malými dětmi, neslevil jsem ani ze svého druhého záměru. Z knih, které jsem dostával od svého strýce, jsem pochopil už dávno, že chci-li ve své profesi postupovat dopředu, musím si osvojit širší teoretické znalosti. Aniž bych přestal pracovat ve firmě, doplnil jsem si maturitu v septimě reálky na Vyšehradě a nechal se zapsat jako řádný posluchač na Vysoké škole strojního a elektrotechnického inženýrství na Českém vysokém učení technickém v Praze.

Je pravda, že moje studium s sebou přineslo i jisté změny ve stylu života, práce a také organizace firmy. Tou dobou jsme už s mým společníkem nebyli na všechny úkoly sami, měli jsme několik učedníků a montéra Ládu Datla, kteří zastali práci v terénu. V této situaci jsem si mohl dovolit rezignovat zcela na montáže a převzít technickou a obchodní administrativu podniku. Té jsem se totiž mohl věnovat kdykoliv – večer doma nebo brzy ráno ve firemní kanceláři a přes den jsem

mohl studovat. Pravda, musím přiznat, někdy to stejně byla vyčerpávající honička.

Tento do jisté míry extravagantní způsob studia mě spojil s Arnoštem Fochem, který se měl pro následující semestry stát mým nejbližší kamarádem, kolegou a spolužákem a nakonec bohužel i člověkem, který mi rozvrátil rodinu. Dnes, když už nikomu nic nezazlívám, se neubráním údivu nad sousledností náhod a okolností, které ovlivnily můj další život. A také život mé ženy a mých dětí.

Jak jsem se vlastně s Arnoštem Fochem seznámil? Byla to náhoda, jedna z těch osudových. V prvních semestrech studia na ČVUT se kromě vysoké matematiky a základů technické mechaniky začala přednášet i tzv. technická fyzika, ve třetím semestru pak začala být aktuální i teoretická fyzika. Jako doplněk přednášek technické fyziky jsme měli fyzikální laboratoře, na nichž byla účast pro všechny posluchače povinná. Tyto laboratoře vedl profesor Hrdlička.

Hned při prvních laboratorních cvičeních nás rozdělil do dvojic a každé přidělil nějaký fyzikální problém ke zpracování. Na tom by nebylo nic výjimečného, pro mě to však už představovalo jistý problém. Neměl jsem v ročníku žádného kamaráda ani známého spolužáka z průmyslovky, navíc od většiny spolužáků jsem se věkově celkem jednoznačně lišil – jim bylo většinou devatenáct nebo dvacet roků a mně již téměř o deset roků více. Rozdíl v názorech, ve zkušenostech i postojích byl mezi námi tak markantní, že i docent Hrdlička ho považoval za takřka nepřekonatelný a proto mě při prvních laboratořích dal do pracovní dvojice s posluchačem, který mi do jisté míry byl podobný. Bylo mu už okolo pětadvaceti, měl za sebou tři semestry stavebního inženýrství a teprve teď začínal studovat – stejně jako já – na České vysokém učení technickém elektrotechniku. Tak jsem se poznal s Arnoštem Fochem.

Pocházel z rodiny úředníka, který byl zaměstnán na celním úřadě v Praze a postavil si rodinnou vilku ve Strašnicích, kde Arnošt také se svou sestrou vyrůstal. Ta však vystudovala medicínu, vdala se za lékaře a brzy nato se odstěhovala z Prahy, posléze se na venkov přestěhovali i Fochovi. A můj společník ve fyzikální laboratoři, kterého otec nejprve nutil studovat stavební inženýrství, se najednou ocitl sám v Praze. Konečně mohl sice dělat obor, který měl rád, ale pro změnu se potýkal s nedostatkem peněz a koneckonců i se samotou. V této situaci jsme se poznali a navázali přátelství.

Záhy jsme si tak rozuměli, že jsme spolu nejen dělali laboratorní pokusy, ale také se společně učili. Při přednáškách Arnošt vypomáhal

především mně, protože jsem nemohl přece jen sedět ve škole celé dny. Chodil jsem na všechna povinná laboratorní cvičení, ale některé přednášky jsem vypouštěl. Mohl jsem si to dovolit, účast na nich nebyla povinná, ale mělo to také svá úskalí.

Přítomnost studentů se čas od času kontrolovala tak, že se profesor podepisoval do indexů. A ke zkoušce byl nakonec připuštěn jen ten student, který měl v indexu tři podpisy. Kdy se bude prezence potvrzovat? To bylo závislé jen na rozhodnutí profesora a to také nám všem, kteří jsme nemohli být pokaždé v posluchárně, značně komplikovalo život. A tak jsme s Arnoštem vymysleli jednoduchou strategii.

Arnošt, protože nemusel pracovat, chodil na všechny přednášky. Jakmile se na začátku některé z nich ukázalo, že dojde na zapisování účasti do indexů, rychle odešel z posluchárny a zavolal mi do podniku, aby mě na to upozornil. Neváhal jsem ani minutu, skočil jsem do svého auta Praga Pícolo a řítil se z Vinohrad na parkoviště u zbořeného pivovaru před technikou. Dojel jsem včas a když přednáška končila, předkládal jsem jako všichni studenti profesorovi svůj index k podpisu. Fungovalo to znamenitě, díky Arnoštovi jsem nepromeškal ani jednu prezentaci a mohl přistoupit ke všem zkouškám.

Na oplátku jsem Arnoštovi pomáhal se studiem. Například o prázdninách po prvním ročníku jsem ho často zval na soboty a neděle do víkendového domu svého tchána nedaleko Staré Boleslavi, který jsme obývali s rodinou, a tam jsme se společně připravovali na další rok. Už v prvním ročníku jsem složil sedm zkoušek, což byl maximální výkon, dokonce jsem měl za sebou první zkoušku z matematiky a chtěl jsem se o prázdninách připravit na její druhou část, a pak rychle pokračovat v technickém studiu. Samozřejmě, k tomuto spěchu mě nutily moje rodinné a také profesní podmínky, nechtěl jsem náš finanční ani časový rozpočet zatěžovat zbytečně dlouho.

Profesor Rychlík, který matematiku přednášel a zkoušel, měl zvyk, že se před počátkem každé zkoušky studenta zeptal, jakou známku by chtěl dostat. Klasifikoval přitom, jak bylo běžné, třemi stupni – výbornou, velmi dobrou a dobrou. Podle toho, jakou známku si student přál, dostal také příslušné otázky. Já jsem si tehdy troufal na velmi dobrou. Dostal jsem tedy za úkol nejprve vypočítat přirozený logaritmus dvou, pak přišla značně kombinovaná otázka z počtu pravděpodobnosti a třetí byly asymptoty hyperboly. Všechny tři výpočty jsem zvládl a když jsem byl hotov, přišlo mi to trochu málo:

„Nemohl bych dostat ještě jednu otázku pro výbornou známku?“ zeptal jsem se profesora Rychlíka.

„Pro velmi dobrou, kterou jste si vybral, jste dostal příslušně těžké otázky. Ty jste velmi dobře zodpověděl a proto je tato zkouška pro vás ukončena,“ odmítl dál diskutovat profesor.

Jenže já trval na dalším pokusu, a tak nakonec rezignoval a zadal mi domácí úlohu: nějakou logaritmickou a exponenciální rovnici. Odnul jsem si je domů s vědomím, že nejde jen o výbornou.

Výpočty to byly velmi složité, popsal jsem tři dvojité kancelářské papíry, než jsem dospěl k výsledku. Počítal jsem celý večer a skončil téměř o půlnoci. Všechny tři papíry jsem sroloval a v osm hodin ráno jsem je přinesl profesorovi Rychlíkovi. Ten můj sbalený výpočet otevřel, podíval se na výsledek, dal se do smíchu a řekl:

„Je to správné a máte tedy výbornou.“

Proč vzpomínám zrovna na tuhle zkoušku? Snad proto, že jsme se na ni tvrdě s Arnoštem připravovali několik dlouhých týdnů. Také Arnošt, který po prvním ročníku neměl složenou ani jednu zkoušku, nakonec u profesora Rychlíka uspěl. Byli jsme si tehdy velmi blízcí, trávili jsme spolu celé dny i noci nad knihami, a tak se mi ani snad nemůže nikdo divit, že když se celá Arnoštova rodina odstěhovala z Prahy, a on zůstal ve strašnickém domku sám a takřka bez prostředků, nabídl jsem mu, aby bydlel u nás. Vydělával jsem, a tak mi nepřišlo nijak proti mysli, že Arnoštovi platím stravování a samozřejmě také zkušební taxy ke každé zkoušce.⁵⁾

Arnošt tedy přespával v mé pracovně, každé ráno chodil na přednášky, zatímco já spěchal do podniku, společně jsme se pak především potkávali ve školních laboratořích a doma večer nad knížkami. Jenže pak se vyskytly dny, kdy jsem ráno jako obvykle vstal a šel do práce, ale Arnošt zůstal doma, protože se zrovna přednáška nekonala. Dovedu si to představit – seděl nad knihami a okolo se batolila moje malá dcera. Občas upadla, občas se počůrala. Arnošt přiskočil, pomohl mé ženě, když si zrovna nevěděla v domácnosti a se dvěma malými dětmi rady. Byl milý, mladý, ochotný. Já jsem doma nepomáhal, buď jsem pracoval v podniku, anebo jsem se učil, v tomto směru jsem byl jiný...

Když jsem přišel na to, že je mi Milena nevěrná s Arnoštem, podal jsem okamžitě žalobu na rozvod manželství. Za tři týdny nás rozvedli, Milena se odstěhovala i s dětmi a s Arnoštem Fochem se posléze vzali. Nechtěl jsem je už vidět, Arnoštovi jsem se také ve škole důsledně vyhýbal.

Během studia na ČVUT, nejstarší vysoké technické škole na světě, jsem vykonal celkem čtyřicet tři zkoušky, v roce 1939 mě už čekala jen druhá diplomová státní zkouška a mé studium elektrotechnického inže-

nýrství mělo být završeno. Nedošlo však k tomu, protože do Československé republiky 15. března 1939 vtrhla Hitlerova nacistická armáda a o půl roku později také z moci diktátora uzavřela všechny vysoké školy. Své studium jsem mohl dokončit až o šest let později.

V. *Bewilligt – Nichtbewilligt*

Seděl jsem zrovna doma u večeře, poslouchal rozhlas... A najednou nastala pauza a pak hlasatel oznámil, že právě byla vyhlášena mobilizace. A začal číst letopočty narození mužů, kteří musí okamžitě narukovat ke své jednotce. Ročník 1905 byl mezi nimi. Tu večeri jsem tenkrát nedojedl, sbalil si nejnnutnější věci a vyrazil jsem k prvnímu leteckému pluku v Kbelích. Tam z nás ihned vytvořili oddíl a odvezli kamsi do pohraničí, kde jsme coby specializovaná jednotka leteckého pluku měli absolvovat urychlený pěchotní výcvik.

Co se tak člověku honí hlavou, když se chystá do války? Nepotrpím si zrovna na nějaké citové výlevy. Bral jsem to jako nutnost, fakt, s kterým se prostě musím vyrovnat. Všichni jsme tehdy už věděli, že Němci jsou pro nás velké nebezpečí. A jsem také přesvědčen, že většina zbraněschopných mužů, kteří si ten večer stejně jako já balili kufr, chtěla Československo bránit. O to horší bylo však rozčarování, které jsme museli vypít doslova až do dna, když jsme se svou vojenskou jednotkou po čtrnáct dní přesunovali od jedné pohraniční české vesnice ke druhé a čekali... Na co? Ten povel nikdy nepřišel. Po čtrnácti dnech nás odvezli zpátky do Kbel a rozpustili.

Pocit marnosti – to byla asi základní emoce, se kterou jsem se v těch podzimních měsících roku 1938 potýkal. Zlobil jsem se, proč se nebráníme, rozčilovala mě liknavost západní spojenců a zlobil jsem se také na Beneše, proč vyjednává s Moskvou.¹⁾ Všichni jsme v duši plakali pro republiku, která nám tolik dala. Mně bezesporu nejkrásnější možnosti, příležitosti a roky života.

15. března 1939 jsem se jako každé ráno sešel se svým společníkem v našem podniku v Americké ulici 25. Když jsme vyřídili každodenní

úkoly, sedl jsem do auta a jel na Vinohrady, kde jsem potřeboval nakoupit součástky u firmy Bosch. Měla zastoupení na začátku Vinohradské třídy, asi v třetím domě zprava od Václavského náměstí. Zrovna když jsem k domu přijížděl, od Václavského náměstí vyjely proti mně německé tanky. Zastavil jsem a ohromeně sledoval ty železné kolosy, sunoucí se okolo Národního muzea. Na tancích seděli pražští Němci, rozesmátí, a ukazovali vojákům cestu.

Odpoledne jsem už německé oficíry viděl hodovat na Václaváku v cukrárně. A kdyby v jedné! Doslova se vrhli na cukrárny, kavárny a restaurace a vyžrali jejich zásoby. Museli si připadat jako v ráji, takovou láci v Berlíně nezažili. Ještě 14. března byl kurs marky a koruny 1:4, úderem vstupu německých vojsk na naše území se změnil na 1:10. Za jednu marku deset korun! Vůbec jsem se těm vojákům nedivil, že se jim okupace tak líbila. Jako člověk, který se právě stal členem porobeného národa, jsem se samozřejmě cítil strašně, tváří tvář tankům a německému sebevědomí. Došlo mi, že Němci si obsazení Československa promysleli do posledního detailu, jistě na tomhle plánu pracovali celé roky. Nezapomněli na nic.

Samozřejmě, že jsem tehdy myslel na emigraci. Hned po 15. březnu za mnou také přišel provozní ředitel Československého Červeného kříže Zezulák, s nímž – kromě ostatních funkcionářů této humanitární organizace – jsem byl po celé roky v pracovním i soukromém kontaktu, a povídá mi:

„Poslyšte, já budu emigrovat. Nechcete jít se mnou?“

„To tedy chci,“ odpověděl jsem a byl jsem skutečně rozhodnut opustit republiku. Jenže než jsme mohli vymyslet nějaký plán, ředitele Zezuláka, stejně jako generálního tajemníka ČsČK Bidla a jejich účetního Kafku zatkli. Bidlo i Kafka, ten dokonce s celou rodinou i malými dětmi, byli popraveni, Zezulák skončil v koncentračním táboře²⁾. Němci okamžitě uzavřeli hranice, spadla klec.

Zůstal jsem tedy v protektorátu, ale rozhodl jsem se, že ve prospěch okupantů nebudu nic vytvářet a vyrábět. Proto jsem skončil s podnikáním a polovinu podniku jsem prodal svému společníkovi. Musel jsem samozřejmě z něčeho žít, a tak jsem nastoupil do funkce vedoucího tajemníka Zemského společenstva mechaniků a optiků pro Čechy jako jeho placený zaměstnanec. Později jsem se stal i vedoucím tajemníkem Jednoty společenstev mechaniků a optiků pro Čechy a Moravu. Jak jsem se k této práci dostal? Celkem logicky – vlastně jsem jen navázal na předválečné roky.

Jako spolumajitel koncesované živnosti elektrotechnické i řemeslné živnosti elektromechanické jsem byl povinen být jako všichni ostatní podnikatelé v tomto oboru členem příslušných živnostenských organizací. Pro koncesi elektrotechnickou jsem se musel stát členem grémia koncesovaných elektrotechniků v Praze a pro živnost elektromechanicou zase členem Zemského společenstva mechaniků a optiků pro Čechy. Přestože jsem byl tehdy nejmladší ze samostatných podnikatelů, byl jsem velmi brzy zvolen do představenstev obou těchto živnostenských korporací. Znal jsem tedy zblízka jejich činnost i vnitřní organizaci dávno před tím, než Němci obsadili Prahu.

K čemu korporace sloužily? Byly součástí veřejné správy, stát nad nimi měl tedy dohled, ale svůj provoz si financovaly samy a stát ničím nezatěžovaly. Jejich úkolem bylo sledovat všechny podniky daného oboru, evidovat je, zastupovat je při jednání se státem či jeho institucemi. Zároveň měly na starost kontrolu všech živnostníků – organizovaly tovaryšské a později i mistrovské zkoušky ze všech oborů mechaniky a také výuční zkoušky v koncesované živnosti elektrotechnické; mohly kontrolovat kvalitu provedené práce, ceny, způsob jednání se zákazníky a také se starat o jejich případnou ochranu. Korporace se samy zodpovídaly státu: na každém okresním úřadě a v autonomních městech v Praze, Brně a v Olomouci na každém obvodním úřadě byl jeden vysoký úředník s titulem okresního rady. Jeho funkce spočívala v kontrole a dozoru nad všemi živnostenskými organizacemi. Ty podle předepsaných stanov musely konat každý rok výroční schůzi, na kterou musel být vždycky pozván i onen městský nebo okresní vrchní rada.

Když jsem se zřekl vlastního podnikání a stal se tajemníkem dvou korporací, měl jsem jasno, v čem bude spočívat moje práce. Na výročních schůzích jsem musel vždycky informovat o stávajícím počtu členů, tj. samostatných podnikatelů a provozovatelů těchto živností, byl jsem povinen je informovat o různých sekcích této organizace (existovaly sekce všeobecné mechaniky, jemné mechaniky, mechaniky kancelářských strojů, elektromechaniky, radiomechaniky a automechaniky). Musel jsem mít také přehled o počtech učňů, o stávajících cenových předpisech, zkrátka o všem, co samostatné podnikatele mohlo v této oblasti zajímat. Kopii své výroční zprávy i zápis usnesení této valné hromady jsem byl povinen předkládat okresnímu radovi nebo vrchnímu radovi, kteří byli živnostenskými referenty.

Živnostenští referenti kontrolovali a sledovali činnost všech živnostenských organizací. Stávalo se totiž, že občas některý podnikatel nejednal se zákazníkem seriózně. A ten se pak mohl svých práv domáhat u živnostenské organizace a pokud s jejím rozhodnutím spokojen nebyl,

druhou a konečnou instancí byl vždy živnostenský úřad. A když snad nakonec poškozený zákazník nebyl spokojen ani s verdiktem tohoto nejvyššího mimosoudního rozhodce, ještě stále mu zůstalo právo civilní soudní žaloby. Ze své dlouholeté praxe vím, že takových stížností nebylo příliš mnoho, protože každý podnikatel z důvodů konkurence a tedy i vlastní existence byl nucen udržovat určitou míru serióznosti.

Kromě této kontrolní činnosti se všechny korporace musely starat také o své učně, organizovat učňovské a tovaryšské zkoušky. Rád na tuhle stránku své práce vzpomínám.

V obou těchto korporacích jsem se poměrně brzy stal členem zkušebních komisí pro vyučence, dokonce jsem posléze zařizoval i mistrovské zkoušky v oborech mechaniky, elektromechaniky a optiky. Obě tyto korporace jsem – podle svého přesvědčení – po dobu války pozvedl na takovou úroveň, že i veliké průmyslové podniky jako Křižík, Českomoravská Kolben Daněk a Elektra považovaly za vhodné stát se dobrovolnými členy našeho společenstva mechaniků a optiků pro Čechy. A to jen proto, aby jejich učňové mohli být registrováni u nás a mohli u nás také skládat tovaryšské zkoušky. Za ty roky, co jsem byl členem zkušební komise, prošly přede mnou tisíce vyučených mechaniků a optiků. Byla to zajímavá přehlídka typů lidí, různých inteligenčních i povahových vlastností, jež mne bezesporu obohatila nejen po profesní stránce, ale především mi dala mnoho témat k vlastnímu přemýšlení a pomohla mi vysvětlit si vlastní názory a postoje.

V dnešní době žije na světě asi šest a půl miliardy lidí, v tehdejší době to bylo asi něco mezi čtyřmi a pěti miliardami. Je skutečně pro mě nevyssvětlitelným zázrakem, že přestože každý z druhu homo sapiens má tělo, dvě nohy, dvě ruce, dvě oči, dvě uši, ústa a nos, které jsou u každého z nich funkčně naprosto stejné, vzhledově je naprosto odlišný. Neexistují na celém světě ani dvě fyzicky stejné lidské bytosti a neexistují dvě myšlenkově, morálně a charakterově stejné osoby. Když přede mnou tenkrát ve zkušební místnosti defilovali ti různí, mnohdy velmi zajímaví a mnohdy také velmi nezajímaví, pokaždé však jiní mladí lidé, utvrzoval jsem se v zásadě, kterou jsem měl pak celý život na paměti. Možná jsem si tehdy, tvářící v tvář adeptům řemesla, poprvé jasně uvědomil, že jakékoli mé právo ve styku s jinými lidmi končí tam, kde začíná právo někoho jiného. A tuto zásadu jsem se pak snažil vždy dodržovat.

Jenže v roce 1939 pro nás začínala doba, v níž práva jednotlivců takřka nic neznamenala. Důležitá byla především práva jedné skupiny lidí, která byla silou vojenské moci nadřazena nad ostatní.

Němci si byli samozřejmě přesně vědomi toho, kde spočívá síla země, kterou okupovali. A se systematickostí sobě vlastní se také ihned jali nejprve obsazovat všechna důležitá místa a funkce ve správě státu i v jeho hospodářství.

Jedním z prvních jejich kroků bylo proto převzetí veškeré evidence a řízení průmyslových podniků. Svými lidmi obsadili všechny živnostenské úřady na magistrátech či okresních úřadech, posléze také předsedou každého nebo téměř každého odborného společenstva byl ustanoven Němec. Tímto způsobem okupanti během velmi krátké doby ovládli všech asi sedmdesát odborných korporací, jež společně tvořily Ústřední svaz řemesla a který měl v zemi velký ekonomický a podmíněně také politický vliv.³⁾ Němci také v rámci ovládnutí celé ekonomiky zřídili tzv. Nejvyšší úřad cenový. Ten zavedl například povinnost fakturování, určoval ceny práce a výrobků v protektorátu Böhmen und Mähren a ve všech podnikatelských oborech.

Z té doby, která byla pro nás všechny tak skličující a těžká, mám alespoň jeden dobrý pocit uspokojení. Za prvé jsem rád, že jsem nic pro okupanty nevyráběl, nedal jsem se do jejich služeb jako podnikatel. A za druhé – že jsem se v rámci možností vždycky snažil hájit zájmy členů korporací, které jsem vedl, a v jednání s německými úřady se mi dařilo mnohé pro ně i vydobýt.

Jedním z úřadů, které Němci zřídili, aby mohli kontrolovat a ovládat českou ekonomiku, bylo například tzv. Auftragslenkungsbüro - čili úřad pro řízení zakázek. Smysl tohoto úřadu spočíval v tom, že přiděl surovin a všech obhospodařovaných věcí povoloval jen podnikům, které nějak pracovaly pro válku a její potřebu.

Šéfem tohoto úřadu byl nějaký Hauptman pocházející původně z Mnichova⁴⁾. Ten záhy po svém jmenování vydal předpis, že tajemníci příslušných jednot společenstev každý měsíc musí sestavit seznam podnikatelů, kteří žádají o přiděl materiálu, a s popisem výrobních programů ho dodat ke schválení nebo zamítnutí na Hauptmanův úřad. Jinými slovy – když jsem ten seznam sepisoval, rozhodoval jsem vlastně o existenci těch mechaniků a optiků. Samozřejmě jsem si to uvědomoval a dělal jsem vše pro to, abych malým českým podnikatelům potřebný materiál zajistil.

V praxi to znamenalo, že jsem nenápadně zvyšoval počet podniků přímo pracujících pro říši a její válečné potřeby. Z přibližně dvou tisíc sedmi set členů jednoty společenstev mechaniků a optiků pro Čechy a Moravu ve skutečnosti jenom asi šestnáct dělalo na vojenských zakázkách, ale u některých dalších se „aktivita pro říši“ dala do jisté míry simu-

lovat – jen bylo třeba si trochu vymýšlet, některý detail třeba zamlčet, nebo si alespoň pohrát s významem slov. Vzpomínám si, že jsem například hrací automaty, které produkoval jeden z mechanických závodů, označil za automaty výrobní. To stačilo k tomu, aby dostal potřebné plechy... Někdy bylo třeba volit odvážnější formulace.

Musím říct, že jsem poprvé na Hauptmanův úřad vstupoval se smíšenými pocity. Ale – náhoda, které se občas v životě lidském stávají, tomu chtěla, že jsem v ředitelské kanceláři nenašel arogantního nacistu, ale člověka dokonce do jisté míry spřízněného. Hauptman nebyl důstojníkem wehrmachtu z povolání, ale záložním důstojníkem, který prostě musel po vypuknutí války narukovat.

Civilní profesí byl vysokoškolský elektroinženýr stejně jako já a před počátkem války žil v Mnichově. Stačilo pár slov, abychom si porozuměli a začali se spolu bavit víc o technických problémech v elektrotechnice, než o potřebách německé armády. Byl to nečekaný zvrat, který překvapil asi Hauptmana stejně jako mne; dodnes si také pamatuji témata našeho prvního dlouhého hovoru: rozebírali jsme tzv. kompenzaci jalového proudu, korunu u vysokého napětí, skin-efekt a podobně. Když jsem po několika hodinách z Hauptmanovy kanceláře odcházel, měl jsem pod paží aktovku se seznamem žádostí o materiál a u každé se skvěl otisk razítka „bewilligt“ – povoleno. Nemohl jsem si přát víc.

Tato situace se opakovala i v dalších měsících, až mi nakonec Hauptman řekl: „Myslím, že formality jsou už skoro zbytečné. Vy stejně víte lépe než já, který podnik materiál potřebuje a který ne. Tady máte razítka s Bewilligt – povoleno a Nichtbewilligt – nepovoleno, připravte mi seznam už s nimi a já to jenom budu podepisovat.“ Nemohl jsem nic namítat a tak jsme to také několik dalších měsíců praktikovali k oboustranné spokojenosti. Až ovšem došlo na případ pana Kryštůfka...

Pavel Kryštůfek byl velmi šikovný optik, který si zařídil vlastní závod v Košířích. Hned v prvních týdnech války zjistil, že v Německu je velký nedostatek brýlí, protože jejich výroba byla kvůli válečným účelům velmi omezena a brýle, které se přesto vyrobí, putují rovnou za vojáky na frontu. Mezi civilním obyvatelstvem tedy platí brýle za nedostatkové zboží. Kryštůfek si uvědomil, že to je ideální prostor pro jeho podnikání a začal brýlové rámečky vyvážet do Německa.

O tom, že to byl výhodný obchod, nemohlo být pochyb. Záhy na Kryštůfkovu adresu jen přišly německé objednávky, tím samozřejmě stoupala jeho spotřeba materiálu. Každý měsíc tedy žádal o stále větší a větší přiděly celuloidu, z něhož brýlové rámečky vyráběl. Měl největší

požadavky ze všech optiků v Čechách a na Moravě, až to došlo tak daleko, že by byl sám zkonsumoval všechnen celuloid určený pro Čechy a Moravu. Samozřejmě, to jsem nemohl akceptovat, a tak jsem v jednom čtvrtletí na jeho žádost musel dát „Nichtbewilligt“ a pan Hauptman to také podepsal. Za pár dní si mě však opět zavolal do své kanceláře a nijak neskrýval zděšení. Jeho šéfové v Berlíně se dožadovali vysvětlení, proč Kryštůfek nedostal svůj celuloid.

Onen pan Kryštůfek se totiž s mým verdiktem nesmířil. Mohl si to dovolit, protože nebyl jen obyčejný český podnikatel. Jeho otec byl sice Čech, ale matka rodilá Němka, takže i on se tím podle německých předpisů stal po okupaci Němcem. Nebyl sice příliš starý, ale přesto již nezpůsobilý k zařazení do normální bojové armády. Přidělili ho proto k vojenskému Červenému kříži a nechali ho dál na svobodě provozovat optickou firmu. A když nedostal, co pro její výrobu potřeboval, jako německý občan nelenil a stěžoval si u vyššího úřadu v Berlíně.

„Jak to že jste nevyhověl, vy, Němec a šéf německého úřadu, žádosti dalšího Němce, který navíc pracuje ve prospěch říše?“ ptali se nadřízení šéfa pražského úřadu pro řízení zakázek a inženýr Hauptman, upřímně vyděšený, se zase ptal mne, jak se z téhle šlamastyky dostane, protože já jsem tím razítkem vlastně všechno rozpoutal. Naštěstí se nabízelo logické vysvětlení:

„Materiál, který berlínská centrála přiděluje pro potřebu celého protektorátu, je určen pro udržení jisté životní úrovně jeho obyvatel. Pavel Kryštůfek ale všechny brýle vyvážá do Německa, tady je všechny prodá, takže brýle scházejí obyvatelům protektorátu. Potažmo se zde nedostává i dalším firmám materiálu, který byl původně určen jen pro protektorát. Ten je ve formě Kryštůfkových brýlí vyvážen za hranice, což je podle německých předpisů nepřípustné,“ diktoval jsem inženýrovi Hauptmanovi zdůvodnění a on to také téměř doslovně reprodukoval v Německu. Jeho šéfové, jako vždy logičtí a přesní, naše důvody akceptovali.

V příštím čtvrtletí jsem panu Kryštůfkovi už zase téměř celou potřebu jeho materiálu mohl pokrýt a také jsem to udělal. Ne proto, že byl Němec, ale protože už zase bylo materiálu k výrobě brýlí dostatek. V Čechách bylo jen málo optiků vyrábějících brýle a když už tak činili, tak jen v malém množství, zatímco Herr Kryštůfek si už mohl zařídit strojní velkovýrobu.⁵⁾

Musím říct, že nejen inženýr Hauptman, vedoucí úřadu Auftragslenkungsbüro, ale i já jsem se tehdy docela bál, co z kauzy Kryštůfek vzejde.

Nebylo to ovšem poprvé, když jsem mohl skončit ve vězení či v koncentráku.

Když teď přemýšlím nad momenty, při nichž jsem se ještě dostal do celkem velkého nebezpečí, nemohu vynechat podzim 1939. Dodnes nechápu, kde tehdy zdecimovaní Češi vzali odvalu ke gigantickým demonstracím proti okupaci České republiky nacistickou armádou. Studenti, dělníci, celá Praha byla na nohách a pochodovala proti německým vojákům. V Lützově ulici nedaleko Václavského náměstí se vojáci zastavili, začali do davu střílet a přitom smrtelně zranili studenta medicíny Jana Opletala, který šel pomoci zraněnému dělníkovi.⁶⁾

Demonstranti se po té střelbě rozeběhli do všech stran, každý se snažil zachránit, kde se dalo. Nebyl jsem přímo v Lützově ulici, ale moc dobře si vzpomínám na strach, který nás zachvátil po té střelbě. Utíkali jsme všemi směry, pak někdo zavolal: Do školy! Doběhli jsme tedy na Karlovo náměstí a schovali se do budovy techniky. Němci se zastavili, ještě respektovali autonomii vysokých škol a dveře nevylomili. Pozdě večer, za tmy, jsme se rozcházeli. Šel jsem postranními ulicemi, a tak jsem se propracoval až domů.

Bohužel – Němci si v následujících dnech ujasnili, že protektorát není demokratický stát, a vyvodili příslušné sankce. Jako trest za demonstrace dne 28. října 1939 německé okupační úřady uvěznilí řadu vysokoškolských studentů a také na neurčitou dobu zavřeli všechny vysoké školy a některé střední školy.

Vzpomínám-li na situace, kdy jsem byl blízko zatčení, vyvstane mi na mysli ještě Franz Kühn. Je to neuvěřitelný paradox, že to byl zase Němec, s kým se mi dobře spolupracovalo a kdo mne někdy v roce 1942 také zachraňoval před zatčením.

Kdo byl Franz Kühn? Nefalšovaný říšský Němec a specialista na dělostřeleckou zaměřovací techniku. Do Prahy se přistěhoval dávno před vypuknutím války za celkem pikantních okolností. Československá republika začala vyrábět v třicátých letech velmi dobré kanóny, pro něž však neměla k dispozici optické zaměřovací zařízení. To se u nás dosud nevyrábělo, a tak naší vládě nezbylo, než si ho objednat v Německu u firmy Zeiss. Firma Zeiss vše potřebné vyrobila a pak poslala do Prahy specialistu Franze Kühna, aby dotyčné zařízení montoval na československá děla. Kühn se tedy usadil v Praze, pracoval na zakázce a posléze, když se tady rozkoukal, zařídil si vlastní mechanický a optický závod. Stal se z něho tedy pražský Němec a československý podnikatel, který se zásadním způsobem podílel na vyzbrojování naší armády proti pří-

padné německé agresi. Kühn se samozřejmě musel také stát členem téhož společenstva mechaniků a optiků i jednoty těchto společenstev jako já, tehdy majitel elektromechanického podniku.

Když Němci okupovali Prahu, byl jsem vedoucím tajemníkem obou korporací a on, jako Němec, se stal jejich předsedou, tedy mým šéfem. Nutno předeslat – byl to dobrý šéf a výborný chlap. Měl jediného syna, který musel narukovat a padl posléze někde v močálech na severu Ruska. Franz Kühn to nemohl Hitlerovi zapomenout. A jeho žena? Nikdy jsem neslyšel nikoho tak nadávat na führera jako paní Kühnovou. Byli to prostě normální lidé, kteří nenáviděli válku a nacisty jako my všichni ostatní. Když jsem se dostal do maléru a měl jsem jít k výsledku na gestapo, ani mě nepadlo to probírat s českými přáteli. Rovnou jsem šel za Franzem Kühnem a on mě na gestapo doprovodil.

Na gestapo jsem měl jít tehdy vysvětlit udání, které na mě poslala moje bývalá manželka a v němž mě obvinila z nenávisti k říši a z jejího podvracení. Kdybychom žili v normální demokratické společnosti, zasmál bych se té naivitě. Ale za nacistů to bylo vážné obvinění, které mě mohlo stát život. Požádal jsem tedy Franze Kühna, jestli by k výsledku nešel se mnou. Neváhal ani minutu, před vyšetřovateli prohlásil, že mě léta zná, že svou práci v úřadu vykonávám znamenitě a není jediný důvod mě podezřívat ze sabotáže. Jeho slovo zabralo ještě několikrát, když se nade mnou stahovala mračna. Kdo ví, jak by se odvíjel můj život, kdybych nepotkal Franze Kühna. V momentě, kdy mi pomoci už nemohl, bylo jasné, že musím utéct.

Měl jsem štěstí, že Němci přišli na moje čachry s čísly a statistikami až těsně před koncem války. Celé roky si mi dařilo nenápadně „v papírech“ zvyšovat počty firem, které pracují pro válku a tím získávat pro české podnikatele materiál. Naše organizace měla dva tisíce sedm set členů a na válečných zakázkách se podílela jen nepatrná část z nich. Sotva šestnáct firem, zatímco já jsem ve svých kartotékách evidoval a pravidelně hlásil Němcům pětadvacet, třicet pět, čtyřicet podniků. Hlášení jsem stupňoval, což sice dělalo radost mému německému šéfovi Kühnovi, ale vrásky na čele to způsobovalo jeho kolegovi, který velel jednotě společenstev zámečnicků.

„Jak to, že mechanici jsou aktivnější než zámečníci?“ ptal se svého tajemníka a vyhrožoval příslušnými tresty.

Onen tajemník, nějaký Tvrzník, se možná chtěl jen bránit, nechťel konkrétně mně ublížit. Každopádně někdy na konci března 1945 prasklo, že moje čísla jsou falešná. Byl to pořádný průšvih a německá policie na

mě vydala zatykač. Spíš náhodou jsem se to dozvěděl ještě dříve, než přijeli. Měl jsem k dobru jen pár hodin. Nikomu jsem nic neřekl, ani svým nejbližším, a rychle jsem se vypakoval z Prahy. Odjel jsem do Orlických hor a schoval se v chalupě jednoho kamaráda. Zmizel jsem.

VI.

Volá rozhlas. Přijďte nám na pomoc!

Poslední měsíce války jsem strávil v Orlických horách a poslední dny jsem de facto neodešel od rádia. Když jsme pochopili někdy 3. nebo 4. května, že se skutečně blíží konec, sebral jsem se a jel zpět do Prahy. Už jsem to v horách nemohl vydržet.

5. května 1945 jsem se ve svém domě na Bohdalci, v ulici Pod Sychrovem, setkal se svými dvěma mladšími bratry Františkem a Václavem a také s Josefem, manželem mé sestry Marie. Nebylo to tak dávno, co jsme se viděli. Před necelými třemi týdny zemřel náš otec a mně se nakonec přece jen podařilo tajně dojet na jeho pohřeb do Dobříva. V Praze jsme se však teď nesešli už kvůli otci, ale proto, abychom promysleli plány do budoucna. Všude v ulicích Prahy lidé shazovali z úředních budov německé nápisy, také můj spolupracovník v korporaci přebítil nad dveřmi do naší kanceláře nápis *Landesfachgenossenschaft Mechaniker und Optiker für Böhmen*, takže čitelné zůstalo jen: *Zemské odborné společenstvo Mechaniků a optiků pro Čechy*, zmizelo i *Verein der Fachgenossenschaften Mechaniker und Optiker für Böhmen und Mähren* a zůstal jen český název *Jednota odborných společenstev mechaniků a optiků pro Čechy a Moravu*.

Byl tedy čas přemýšlet o tom, co budeme dělat po válce. Její konec byl na spadnutí a já jsem chtěl se svými nejbližšími mluvit o budoucnosti, o obnovení republiky a tedy i o našem případném společném podnikání. Za těch šest let se mi už skutečně stýskalo po mé práci.

„Voláme každého, kdo to slyší, přijďte k nám do rozhlasové budovy. Němci k nám pronikají přes střechy, tlačí nás z horních pater rozhlasové budovy po schodech dolů, aby zabránili našemu vysílání a přitom z kulometů střílejí,“ volal najednou čísi naléhavý hlas z radia, zrovna když jsme se usadili k obědu. Nacistická vojenská jednotka se prostrčila přes stře-

chy domů na Vinohradské – tehdejší Schwerin-Straße a snažila se zlikvidovat československé vysílání rozhlasu. Ten hlas byl naléhavý, zoufalý.

Neváhali jsme. Okamžitě jsme s bratry vyběhli z domu a utíkali jsme z Bohdalce k michelské plynárně. Doufali jsme, že tam buď zastavíme nějaké auto, nebo doběhneme až na Michelské náměstí, kde byla tehdy stanice městské policie a kde jsme doufali dostat aspoň pušku. Seběhli jsme před vchod do plynárny, když k němu přijíždělo otevřené nákladní auto, na jeho plošině už byla spousta lidí. Postavil jsem se do středu ulice, auto jsem zastavil a požádal řidiče, aby nás zavezl na Michelské náměstí. Nechal nás vylézt na korbu, na níž už seděli policisté z Hostivaře. Jejich stanici pár hodin před tím odzbrojila SS-jednotka a oni teď, se stejným záměrem jako my, směřovali na Michelské náměstí ke svým kolegům. Když jsme tam dorazili, ukázalo se, že i tady nás předběhli esesáci a české policisty odzbrojili.

Někteří z nich se k nám přidali a chtěli jet k rozhlasu. Když jsme zase nastupovali na korbu, začali se sbíhat z okolních domů lidé. Nesli sekýrky, motyky a házeli nám je, abychom měli proti Němcům alespoň něco v rukou. Byl to asi dost zoufalý pohled na posádku vybavenou zahradním nářadím, která se vydala proti německým automatům. A my jsme si také svou bezbrannost uvědomovali. Cestou do centra Prahy mě napadlo, že na Vyšehradě jsou jakési obrovské garáže, snad se tehdy jmenovaly Podskalské garáže, které celé zabrali před časem také esesáci. Tam jistě budou zbraně! Řekl jsem to řidiči a zamířili jsme tedy na Vyšehrad. Před garážemi stál osamocený německý desátník a neměl ponětí, co se v Praze děje. Přiskočil jsem k němu, chytil jej za ramena a zakřičel:

„Wafe abgeben!“ – „Odevzdat zbraň!“

„Wie so denn, ich habe keine Wafe!“ – „Já nemám žádnou zbraň!“ snažil se bránit.

Nervy nám už pracovaly, neudržel jsem se a uhodil jsem ho: „Wafe abgeben!“

„Nemlať ho. On ti ji stejně dá,“ zachytil mě mladší bratr. Kývl na vojáka, usmál se na něho a ten dobrovolně odpochoďoval do místnosti, kterou tam obýval, a odevzdal nám svou mauser pušku. Odepjal také opasek s bodákem a sumkami s náboji, pak zul vysoké boty a vysypal z nich další náboje.

Před garáží stálo úplně nové auto Opel Olympia, s vojenským číslem a s klíčky v zapalování. S bratry jsme tedy obě poznávací značky obrátili naruby, takže byl vidět jen plech, pak jsem zkusil nastartovat, auto naskočilo... Odkudsi přiběhli nějakí lidé, přinesli nám československé vlajčky, které jsme za ty značky zastrčili, naskočili jsme do auta a vydali se dál.

Jeli jsme na Karlovo náměstí, tam zahnuli doprava a kolem jezuitského kostela jsme stoupali Ječnou ulicí na Vinohrady. Když jsme dorazili na dnešní náměstí I. P. Pavlova, které se původně jmenovalo Komenského náměstí, potom náměstí Petra Osvoboditele a za války snad Herrmanna Göringa, ozvala se střelba. Kdosi pátil z horních pater protilehlých domů. Zastavili jsme tedy, vyskákali z auta a zalehli jsme na chodníku nedaleko Štefánikova domu.¹⁾

Napravo ležel můj nejmladší bratr, který se za chvíli připlazil ke mně. Byl vyděšený, právě vedle něho zemřel člověk. Bratr z místa, kam ostřelovač skvěle viděl, tedy utekl a ve zmatku tam bohužel zanechal i pušku. V tom momentě přijelo na náměstí německé otevřené auto se čtyřmi vojáky. Než se stihli rozhlédnout, zasypala je sprška střel z automatu. Auto zůstalo stát, dva vojáci z něj vypadli, ostatní zůstali uvnitř. Pochopil jsem, že dál nemáme šanci projet.

Vrátili jsme se tedy k našemu autu, které stálo za Štefánikovým domem, a obrátil jsem směrem k Václavskému náměstí. Když jsem už chtěl zabočit do Štěpánské ulice, zastoupil nám cestu nějaký muž a zamával legitimací:

„Jsem člen České národní rady a jsem proto oprávněn vás žádat, abyste se mnou jel do krčského záměčku, kde jsou deponované zbraně a náboje. Pokusíme se je naložit a přivézt k budově rozhlasu.“

Nic jsem nenamítal, zbraně jsme také potřebovali, a tak jsme ho naložili a přes Karlovo náměstí sjeli na nábreží. V první ulici za branickým tunelem jsme odbočili na Pankrác, ale nahoře – na Soudním náměstí – nás zase zastavila střelba. Byla to skutečná bitva, vedená automaty a kulomety. V té chvíli jsme si s bratry ani nevšimli, kam se poděl onen údajný člen Národní rady. Když uslyšel střelbu, vystoupil z auta a zmizel.

My jsme se nakonec pokusili projet po druhé straně náměstí proti soudu, ale už to nešlo. U řady nájemních domů, které měly ze zadu zahrádky se stojany na sušení prádla, jsme museli zastavit. Vyběhli jsme z auta a – užasli jsme. Na ulici stála sotva dvanáctiletá dívka, v pravé ruce držela automat a v levé ruce německou přílbu plnou nábojů. Když nás uviděla, rozběhla se k nám a podávala nám tu zbraň. Samozřejmě jsme po ní nadšeně sáhli a v tom zmatku nás ani nenapadlo se zeptat, kde k ní taková holčička přišla. Byli jsme všichni jako v transu.

Holčička někam zmizela, my vběhli do prvního domu, vyběhli do třetího patra, do jakéhosi bytu a v něm jsme se hnali k oknu, abychom zjistili, kdo a kde vlastně střílí. Z okna se nám nabídl výhled na celý pankrácký prostor. Nejprve jsme zahlédli v předzahrádce protějšího bloku pět nebo šest mužů v civilním obleku, všichni měli pušky. Naproti

našemu oknu, napříč přes rozlehlou louku, stála škola s plochou střechou. A na ní zalehla snad celá vojenská jednotka s tou nejhorší pověstí: *SS – Totenkopfstandarte Adolf Hitler*, česky: *SS – Standarta Adolfa Hitlera s lebkou mrtvého*.

Bylo to nejkrutější nacistické komando, všichni jsme věděli, že jeho členové patří k Hitlerově elitě. Na uniformách nosili černé opasky, na jejichž mosazných přezkách bylo napsáno: *Unsere Ehre ist Treue* – česky: *Naši ctí je věrnost*, tj. věrnost führerovi Hitlerovi. Tihle esesmani leželi tedy na školní střeše, kontrolovali odtamtud celou louku a vyslali jednoho muže, urostlého chlapa, na průzkum. Esesák přešel louku až k prvním činžovním domům, podél jejich stěny – skryt před zraky mužů v předzahrádce – došel až na konec bloku. Odtamtud měl skvělý výhled, zatímco civilisté si vůbec neuvědomovali, že je má někdo na mušce. Když esesák zamířil, stiskl můj bratr spoušť automatu a – Němec padl k zemi.

„Tak jsem poprvé v životě zabil člověka – jen proto, abych jinému zachránil život,“ řekl František.

Němec se nehýbal, kousek dál, před dřevěným plotem ležela jeho zbraň. Rozhodl jsem se, že pro ni dojdou a doplním tak naši výzbroj.

„Neblázni, to je sebevražda!“, zlobil se František. „Podívej se, co mají ti esesáci na střeše – samé kulometry, kanonky a dokonce i panzerfausty. To je hotová pevnost. Až tě uvidí, rozstřílejí tě na kusy.“

Nedbal jsem na to. Seběhl jsem na ulici, oběhl blok domů a podél stěn jsem se dostal k předzahrádce poslední budovy. Ta zahrádka byla ohraničena dřevěným plotem s vrátky, za nimi ležela puška, pro kterou jsem šel. Vrátko stála mezi dvěma sloupky z bílých cihel a byla zamčená, takže jsem k pušce nemohl přímo. To mi asi zachránilo život. Abych na pušku dosáhl, vyvrátil jsem jeden z kúlů na věšení prádla a tím jsem se snažil pušku přitáhnout k sobě. Stál jsem mezi těmito bílými sloupky a nijak jsem se nekryl. Salvu z kulometu jsem neslyšel, prostě se mnou rovnou praštila o zem. Střely šly zepředu, ale já jsem neupadl rovnou na záda, ale otočil jsem se o sto osmdesát stupňů a pak teprve upadl – přesně tak, jak mi to vždycky líčili vojáci z první světové války.

Asi jsem na chvíli ztratil vědomí. Když jsem se probral, měl jsem po sobě samou krev, ale nic mě nebolelo. Abych zjistil, co se mnou je, začal jsem si ověřovat smysly: „Vidím a tedy oči mám zdravé. Slyším a tedy i hlavu mám zdravou.“ Zaczvakal jsem zuby a zjistil, že i obličej mám neporušený. Pak jsem si sáhl na temeno a pochopil, že tam je zdroj krvácení. Musely to ale být jen škrábance. Snad mě zachránil klobouk, který jsem měl na hlavě, každopádně – jak jsem později zjistil – měl jsem na hlavě

čtyři rány, ale šlo jen o průstřely kůže. Ani jedna střela nezasáhla lebeční kost. Prostě zázrak, nějaká moc nade mnou držela ochrannou ruku.

Ležel jsem před těmi dřevěnými vrátky, ale přitom jsem se snažil nehýbat. Bylo mi jasné, že mě Němci mají na mušce a jakmile projevim jakoukoliv známku života, spustí další dávku z kulometu. Říkal jsem si, že mi nezbude, než tam takhle vydržet až do setmění a pak snad budu moci utéct.

Jenže jsem přitom zapomněl na své bratry. Starší František se mi okamžitě vydal na pomoc. Šel stejnou cestou jako já, pak vlezl do jednoho přízemního bytu v domě, před nímž jsem ležel, a odtamtud na mě volal, že mi hodí provaz a až se chytím, odtáhne mne do domu. To jsem odmítl, protože jsem věděl, že jakmile se hnu, spustí kulomet. Ale těsně před tím oknem, z kterého bratr volal, stálo asi osm kovových popelnic. Zavolal jsem na něj, ať za ně vleze a sune je před sebou – jako štíty – až ke mně. Poslechl mě a já nabyl dojmu, že jsem už zcela krytý před palbou. Opak byl ovšem pravdou. Když jsem natáhl pravou ruku, abych se mohl zvednout, ozvala se opět kulometná dávka. Německý ostřelovač byl přesný – odpálil mi malíček, lehce poranil další prsty a stěpiny z roztržité žulové dlažební kostky před zahrádkou zasáhly ještě celou pravou ruku. Jedna z nich se mi zasekla do čela, asi dva centimetry nad pravým okem a je tam dodnes. Kdyby šla o ten kousíček níž...

Tohle všechno mě samozřejmě napadalo až mnohem později. Zatím jsem ležel na chodníku s poraněnou hlavou a rozstřílenou rukou a s vědomím, že se nesmím ani hnout, jinak dojde i na tu hlavu. Když se ani nehnu, dozajista ale také vykrvácím. To si pochopitelně uvědomoval i František. Domluvili jsme se, že tedy učiní ještě jeden pokus a přivleče ke mně další popelnice, které Němcům zakryjí výhled i z druhé strany. Podařilo se mu to. Popelnice, stojící u mé hlavy, mě přece jen skryly před střelcem. Pokusil jsem se pohnout a když nestřílel, rychle jsem se napřímil a odšoural jsem se těch pár metrů k domu. František se tam na mě vrhl, pevně mi kapesníkem utáhl zápěstí, aby zastavil nebo aspoň omezil krvácení a rychle mě vedl do lékařské ordinace.

Místní lidé mu už mezitím řekli, že ve stejném bloku domů má svou praxi jakási lékařka. Když jsme k ní však vtrhli a ona mě uviděla, celého v krvi, roztrásla se a nebyla schopna ničeho. Řekl jsem jí proto o jód, vatě a nějaký obvazový materiál a s pomocí bratra jsem si zraněnou ruku aspoň trochu ošetřil. Pak jsme se všichni tři rychle vrátili k autu, já – coby jediný řidič – jsem nastartoval a vyrazil na ortopedickou kliniku profesora Zahradníčka, kterého jsem dobře znal. Nezastihl jsem ho sice, ale nakonec – po dlouhém čekání mezi zraněnými, kterých každou chvíli

Volá rozhlas. Přijďte nám na pomoc!

71

přibývalo – jsem se dostal k jednomu z jeho kolegů. Ten přikázal sestře, aby mi odstříhla zbytky malíčku, zranění zašil, zastavil krvácení na hlavě a pak mě propustil.

Nasedli jsme zase do auta a vydali se do Španělské ulice 8, kde bydlela s matkou moje snoubenka Věra Lustigová. Pomohla mi umýt si zakrvácený obličej, hlavu i ruku a uložila mě. Sotva jsem si lehl, roztrásl jsem se, asi po hodině jsem se však začal uklidňovat a pak jsem spal až do rána. Věra mi ráno pomohla se obléct a šli jsme do ordinace profesora Vondráčka, která byla nedaleko. Ten mi ránu znovu vyčistil a ošetřil. Nezapomenu, jak se jeho manželka snažila mě utěšit:

„Na ustřeleném malíčku vám zbyl ještě takový kousek, že na něm můžete nosit prsten,“ chlácholila mě.

Ale zmlkla ve chvíli, kdy jsem ji požádal, aby mi zabandážovala ruku tak, abych mohl případně ukazováčkem ovládat spoušť pušky.²⁾ Rozhlas stále vzdoroval a já se nevzdával plánu jít mu na pomoc.

Ve Španělské ulici jsem totiž zjistil, že sklepy domů v této oblasti jsou všechny propojeny. Pod zemí byly probourány hraniční zdi a vlastně se tak suterénem dalo projít až před budovu rozhlasu. Ihned jsem se tou cestou vydal a skutečně jsem došel až do domu stojícího na rohu ulice Italské a Vinohradské. Tady jsem potkal s doktorem Milošem Otáhaem, mým kamarádem, a dalšími lidmi, kteří přišli rozhlasu na pomoc a dostali se také až sem. Obsadili jsme neobydlený byt s balkonem v prvním poschodí, v němž se postupně sešlo asi deset ozbrojených mužů. Chtěli jsme odtud co nejrychleji vyrazit k rozhlasu, jehož nejvyšší patro už obsadili němečtí vojáci.

Aniž jsme to na počátku tušili, naše základna se nacházela přesně naproti domu, odkud z balkonu řídil boj o rozhlas štábní kapitál Preisler. S jeho improvizovaným velitelstvím jsme záhy navázali kontakt, navzájem jsme se informovali o situaci na ulici. Když například těsně před vchod do rozhlasové budovy dopadla střela z děla a roztránila dlažbu, zavolal na mě přes ulici štábní kapitán Preisler, jestli nemám mezi svými muži někoho, kdo by mohl vypočítat přibližné stanoviště děla. Takové muže jsem neměl, ale měl jsem ještě v paměti řadu goniometrických funkcí. A tak když si německý kulometčík u muzea dal na chvíli pauzu, sešel jsem na ulici a podle směru úhlu dlažebních střepin jsem spočítal pravděpodobnou pozici děla. Muselo stát někde na Smíchově, a tak kapitán Preisler pravděpodobně přes vysílačku uvědomil jakousi vojenskou jednotku a ta ten kanon prý skutečně zlikvidovala. Kdo to byl a jak to provedl, nevím, ale každopádně další dělostřelecký granát už nepřiletěl.

Bohužel, za chvíli začalo nad rozhlasem kroužit letadlo. Pozorovali jsme ho z „našeho“ balkonu. Byl to nový typ bombardéru s tzv. tryskovým pohonem, Němci měli v Praze jediný takový letoun. Letadlo několikrát obletělo budovu rozhlasu, klesalo stále níže, až vypustilo bombu. Mohli jsme jen přihlížet: bomba vletěla do okna druhého patra, prorazila jeho podlahu, vletěla přes první patro a přízemí až do suterénu a tam explodovala. Ve sklepě, který zároveň sloužil jako protiletectvý kryt, v té době pobývala většina osazenstva rozhlasu, které sem natlačili Němci útočící ze střechy. Při explozi zemřelo asi padesát lidí.³⁾

Asi za čtvrt hodiny, když se usadil bombou zvržený prach, vyšel z budovy poddůstojník nacistické armády. Nesl v jedné ruce nějaký papír a přes rameno měl přehozený kus bílé látky. Protože jsem byl jediný, kdo mluvil dobře německy, zavolal jsem na něj a ptal se, co chce. Odpověděl, že chce mluvit s velením skupiny bránící rozhlas, načež jsem jej odkázal na štábního kapitána Preislera. Za malou chvíli na mě také z protějšího balkonu kapitán zavolal a řekl mi, že Němci nabízejí kapitulaci, ale s podmínkou, že ji projeví jen uniformovaným vojákům. V žádném případě nebudou jednat s civilisty. Štábní kapitán Preisler si nevěděl rady – byl sice bývalým příslušníkem československé armády, ale v poslední, tedy v druhé světové válce, nebojoval. Pro Němce byl civil.

Nakonec někoho napadlo, že vlastně nedaleko, v budově gymnázia Na Smetance, kterou Němci proměnili na vězení pro zajaté důstojníky spojeneckých armád, jsou stále internováni angličtí důstojníci z jakéhosi sestřeleného bombardéru. Lidé od Preislera tam tedy zašli a přivedli je. Angličani stoupali Vinohradskou ulicí a možná sami nevěřili, že za chvíli budou přijímat kapitulaci od německé jednotky. My všichni ostatní jsme zůstali na svých pozicích, Němci mohli klidně povolát další vojáky odjinud a boj o rozhlas se mohl znovu rozhořet. Teprve když skutečně Němci kapitulovali a odešli s anglickými důstojníky z budovy rozhlasu, rozešli jsme se také po několika dnech domů.

Je to už dávno. Na mém stole leží medaile Bojovníka rozhlasu, kterou mi udělila československá vláda po válce. To je jediné, co mi z té doby zbylo. Měl jsem ještě zápis ve vojenské knížce, ale tu mi komunisté při zatýkání 10. října 1957 ukradli se všemi mými osobními dokumenty a nic z toho už nevrátili. Medaili nenašli. Zůstala mi. Leží na stole. Byla už lety celá zčernalá, ale já ji nedávno vyčistil, že se blýská jako v roce 1945. Ne, nezakládám si na medailích, ale zakládám si na vzpomínkách. Kdosi tam nahoře mě obdařil schopností si pamatovat. A na válku se zapomenout vlastně ani nedá.

VII.

O nesmrtelnosti lidské duše

Svou druhou ženu, Věru Lustigovou, jsem potkal někdy na začátku války. Přijela za mnou jedno odpoledne do kanceláře zemského Společenstva mechaniků a optiků pro Čechy a Moravu a požádala mě, abych jí poskytl několik formulářů učňovských smluv. Byla studentkou vysoké školy obchodní, ale když Němci univerzity zavřeli, šla pracovat pro budějovickou firmu, která vyráběla malé kancelářské stroje. Firma měla svou filiálku také v Praze na Senovážném náměstí a její šéf, který z německé moci úřední zase přerušil studia práv, si chtěl doplnit výuční list (tehdy ještě platilo pravidlo, že každý, kdo má maturitu, se může vyučit řemeslu za jediný rok). A tak poslal Věru pro formuláře, aby se u nás společně s několika svými svěřenci mohl také vyučit mechanikem kancelářských strojů a vykonat tovaryšskou zkoušku.

Dal jsem tedy oně hezké slečně čtyři formuláře a zdálo se, že ji už víckrát neuvidím. Jenže za dvě hodiny zaklepala znovu na dveře. Skoro brečela, když mi líčila, že jela tramvají, někde tam papíry zapomněla, sice se pokusila je najít, objevila i tu tramvaj, ale papíry už byly pryč.

„Ale to se nic neděje. Klidně vám dám další formuláře,“ ujistil jsem ji. „Ale s jednou podmínkou: půjdete se mnou večer do kina.“

Nebyla proti. Brali jsme se v roce 1945. O rok později se nám narodil syn Michal, za dva roky přišel na svět Vladimír.

Zdálo se, že po válce máme šanci začít žít zase svobodně, normálně a také obnovit svůj demokratický stát. Alespoň jsme si to namlouvali, chvíli. Záhy nám mělo dojít, že v tzv. druhé republice už žádná demokracie neexistuje.

Rozklad začal už v roce 1944, když komunisté přivezli z Moskvy do Košic hotový vládní program a nadiktovali ho československé exilové

vládě. Mohli si to dovolit, za zády jim stála celá Rudá armáda, která už obsadila Slovensko a část Moravy. Košický vládní program – to je písemně přesně definovaná uzurpace moci v zemi jednou politickou stranou. Komunisté tímto dokumentem vyřkli ortel nad svým největším konkurentem. Do té doby nejsilnější politickou stranu ve státě – agrární stranu, která zastupovala nejpočetnější část obyvatelstva, a to zemědělce – opatřili nálepkou kolaborace s Němci a zrušili ji. Zakázali také živnostenskou stranu, v níž byli organizováni všichni živnostníci, a zrušili i stranu národní demokracie. Gottwald se už tehdy v Košicích stal poprvé premiérem a po válce dokončil dílo zkázy, když s vládou odmítl Marshallův plán.¹⁾ Demokracie skomírala...

Nezapomenu na to, jak Jan Masaryk odjel do Moskvy a tam mu Stalin přikázal, že Marshallův plán musíme odvolat. Když se Masaryk vrátil, prohlásil :

„Odjížděl jsem jako ministr zahraničí svobodného státu, z Moskvy se vracím jako Stalinův pacholek.“ To byla jasná slova, publikovaná ve všech novinách, která s námi všemi také otřásla. Už nikdo z nás nemohl pochybovat, kam se ubíráme. Bohužel.

Byly to zvláštní roky. Na jedné straně umíral stát, s kterým jsem spojil celý svůj život – i svou budoucnost. Na druhé straně já sám jsem byl na vrcholu sil. Bylo mi čtyřicet, měl jsem novou rodinu, s níž jsem bydlel v domku na Bohdalcí, který jsem sám nakreslil i postavil, radoval jsem ze dvou synů, z firmy, kterou jsem zase obnovil a které se dobře vedlo. A ještě jsem studoval.

V roce 1945 byly zase otevřeny vysoké školy, a tak jsme mohli konečně dokončit studium na ČVUT druhou státní diplomovou zkouškou z elektrotechniky. Zkoušku se mnou skládalo ještě sedm dalších kolegů, jedním z nich byl i Vladimír Černý, můj dobrý kamarád.

Byl to syn bývalého agrárního senátora a předsedy správní rady Východočeských elektráren, který vlastnil ve Věkoši u Hradce Králové velkostatek. V Českých elektrárnách, jak se po roce 1948 podnik přejmenoval, nastoupil do prvního zaměstnání také Vláďa, jinak bohem nadaný elektroinženýr. Někdy po únoru 1948 tam dostal úkol: měl popsat zařízení všech československých elektráren, veškerého vedení vysokého napětí a transformačních stanic, charakterizovat jejich stáří, strojní vybavení i energetické výkony. Vláďa, protože byl precizní člověk, úkol splnil na výbornou – vše přesně zapsal a pak, jak mu bylo uloženo, všechny tyto údaje předal zástupcům Sovětského svazu. Kopii si ovšem nechal pro sebe a posléze ji věnoval nějaké anglické společnosti. Prozradilo se

to, byl zatčen a o mnoho let později jsme se spolu potkali ve vězení a spolupracovali v tzv. Basoprojektu.²⁾

Dalším z kolegů, kteří se mnou dělali inženýrské zkoušky, byl Vladimír Hrbek, který se později – v době mého i Vláďova věznění – stal generálním ředitelem Českomoravských strojíren (příliš dobré vzpomínky jako na Vládu Černého na něj nemám), a také Tonda Urban, který se stal vynikajícím odborníkem v rozhlasu a televizi. V pětáctýřicátém roce nás tehdy sedm z osmi udělalo diplomovou zkoušku s vyznamenáním a Tonda Urban celou naši promoci, při které jsem za promované měl proslov, nahrál na gramofonové desky.

Moje studia však promoci na ČVUT neskončila. Těsně před válkou jsme se stihl přihlásit na právnickou fakultu, a tak jsem v roce 1945 na této fakultě zase začal chodit na přednášky a semináře.

Proč jsem zvolil práva? Přivedl mě k nim vlastně otec Věry Lustigové. Byl to výjimečný muž, před válkou se stal generálním ředitelem velkokupní společnosti konzumních družstev, zároveň byl generálním ředitelem Všeobecné družstevní banky a viceguvernérem Národní banky. Co ta funkce obnášela? Když ministr financí neměl na výplatu státních zaměstnanců, musel poprosit guvernéra Národní banky a jeho dva viceguvernéry, aby mu dali úvěr. A můj budoucí tchán byl jedním z nich. V této vysoké funkci ovšem mohl vytrvat jen do 15. března 1939. Jakmile k nám vtrhli Němci, všechna klíčová místa obsadili svými lidmi. Pan Lustig na ně také ani nečekal a emigroval. V Československu totiž zároveň vykonával práci litevského generálního konzula, a jelikož věděl, jak Hitler s lidmi z této země naložil, nedělal si iluze, že by snad měl šanci přežít. Ihned se sbalil a odjel na svůj diplomatický pas do Švédska. Tam se velmi dobře znal se starostou města Stockholmu a ten mu zařídil švédské občanství.

Zní to až neuvěřitelně: Švédové udělují exulantům občanská práva až po deseti letech trvalého pobytu v zemi, ale pan Lustig byl pro ně tak důležitá osoba, že se kvůli němu tehdy sešla švédská vláda a doporučila králi, aby tomuto uprchlíkovi mimořádně udělil občanská práva ihned. Pan Lustig se tedy stal švédským občanem a jedním z ředitelů gigantického velkodružstva. Posléze dostal za úkol zařídit v Buenos Aires filiálku tohoto Kooperativa Förbundet ze Stockholmu. Po pár měsících mi napsal, že by mi mohl zařídit, abych se stal patentovým zástupcem největší švédské elektrotechnické a strojní firmy Asea. To byla úžasná nabídka, zaručený zlatý důl.

V Praze tehdy bylo asi deset patentových zástupců velkých zahraničních firem – zvykem však bylo, že se o tu práci dělili vždy dva:

jeden inženýr, který připravoval odbornou část plánovaného patentu a jeden právník, který dělal právní stránku věci. Kdybych tedy přijal nabídku firmy Asea, musel bych si najít k sobě právníka. A to se mi, jaksi, nechtělo. Řekl jsem si tehdy, že jsem ještě dost mladý a schopný, a tak si sám vystuduji práva a budu firmu také sám provozovat. Tak jsem byl sebevědomý.

Občas si říkám, kde se ve mně ta kuráž vlastně brala. Jsem přece syn továrního zámečnicka, nikdy jsem neplánoval dopředu – nemaloval si, ba ani nesnil o tom, že budu studovat. Byl jsem rád, když se mi podařilo vyučit. Pak jsem byl rád, že jsem složil maturitu na reálce. Také vysoké školy přišly přirozeně, vyplynuly z mých potřeb, z toho, že jsem se dokázal uživit a na studium si vydělat. Ale nikdy jsem se plánovitě nepřipravoval na to, že jednou budu mít dva akademické diplomy. Proč se to nakonec tak vyvinulo? Snad to bylo tou dobou, snad výjimečnou atmosférou první republiky...

Na práva jsem se tedy ještě před vypuknutím války nechal zapsat jako mimořádný posluchač. Abych zde mohl studovat, musel jsem však mít příslušné zkoušky a znalosti z latiny a filozofie. Na reálce se tyto předměty neučí, a tak mi nezbylo, než si najmout soukromě dva profesory na doučování a složit ještě před nástupem na práva doplňující maturitu na gymnáziu. Skládal jsem ji na Žižkově, v tamním gymnáziu za kostelem.

Mám na to zvláštní vzpomínku. Při zkoušce z filozofie došla řeč samozřejmě i na vztah hmoty a duše a já vyrukoval se svou vlastní teorií o nesmrtnosti duše, respektive o nesmrtelné energii.

„Na celém světě a v celém vesmíru nenajdete nic, co by bylo hierarchicky podřízené a přitom ovládalo něco, co je mu hierarchicky nadřazené. A jestliže tedy lidský duch ovládá nesmrtelnou hmotu a nesmrtelnou energii, musí být přinejmenším na stejné úrovni jako ony,“ řekl jsem profesorovi a jako jednoduchý příklad ovládání hmoty duchem jsem roztrhl papír a vypnul světlo. „Jestliže člověk vlastním mozkiem a rozumem ovládá nesmrtelnou hmotu a nesmrtelnou energii, tak je jeho duše také nesmrtelná. Není v tom vlastně ani žádná filozofie, ale matematika a fyzika.“

Profesor se na mě chvíli díval, pak se usmál a povídá:

„Nechtěl byste o tom udělat přednášku našemu profesorskému sboru?“

„Beze všeho,“ opáčil jsem. A když jsem měl už hotovou maturitu, skutečně došlo i na onu přednášku o nesmrtnosti duše. Mimochodem – ani dalších šedesát let, které jsem prožil, jsem svůj názor nezměnil. Stále

jsem přesvědčen, že je duše nesmrtelná (což plyne z uvedené fyzikální skutečnosti).

Na právech, jejichž studium bylo samozřejmě také přerušeno válkou a k nimž jsem se tedy mohl vrátit až v roce 1945, jsem se učil všem předepsaným předmětům, několik dalších jsem si dobrovolně přibral navíc. K mým nejoblíbenějším patřilo státní právo a mezinárodní právo. Díky profesovi Solnařovi jsem mohl také proniknout hlouběji do trestního práva.

Profesor trestního práva doktor Solnař byl vynikající právník. Než začal působit na fakultě, dělal asi šestnáct roků vyšetřujícího soudce a byl členem mezinárodní organizace právníků. Na fakultě každý rok pořádal seminář, do kterého si vybral vždycky čtyřicet posluchačů a z nich utvořil dvanáct dvojic. Každé dvojici dal ke zpracování nějaký právníkový problém. Byl jsem jediným posluchačem, kterého nezařadil do žádné dvojice. Už to do jisté míry svědčilo o výjimečnosti našeho vztahu a také důvěře, kterou ve mne vkládal. A já si toho náležitě vážil.

Na právnické fakultě bývalo zvykem, že studenti vytvářeli mezi sebou pracovní skupiny a v nich společně studovali. Také já jsem byl v jednom takovém kroužku a protože jsem byl nejstarší, navíc absolvent už jedné vysoké školy, jaksi – neoficiálně – jsem tomu kroužku předsedal. Byli v ní i dva bratři Felixové, dvojčata, jeden elegantní playboy Ondřej a druhý byl Joza, postižený dětskou obrnou, ale přesto duševně stejně schopný. Komunisti, kteří hned po únoru 1948 vyházeli také mnoho studentů, tyhle bratry nechali studovat, protože jejich otec, prezident finanční prokuratury v Československé republice, byl nacisty popraven.³⁾

S bratry Felixovými jsem se brzy spřátelil a společně s nimi také putoval do prvního semináře profesora Solnaře. Felixové ho záhy požádali, aby mohli právníkový problém v semináři zpracovat se mnou, ale profesor to tehdy odmítl a přidělil mi speciální úkol. Tématem mé samostatné seminární práce bylo srovnání Napoleonova trestního zákoníku, tzv. Cod Penal, s naším tehdejší trestním zákoníkem. Zhostil jsem se toho úkolu asi velmi dobře, a tak mne profesor Solnař – zcela v rozporu se svými zvyky, které vylučovaly, aby student byl v jeho semináři více než jeden rok – zařadil jako jediného studenta ještě v dalším ročníku do svého semináře.

Jako svou druhou seminární práci jsem vypracoval analýzu trestnosti mládeže. To byla pořádná dřina. Vyhledat ve spisech trestné činy, kterých se dopustila mládež ve věku od deseti do osmnácti let, zjišťovat, jestli ti delikventi pocházeli z normálního manželství nebo z manželství roz-

vedeného, sledovat charakter rodin mladých pachatelů, evidovat si, zda šlo o rodiny dělnické, zemědělské, malých úředníků, nebo i bohatých rodin... Zkrátka jsem musel stanovit všechny charakteristiky trestnosti mládeže ze všech možných životních a společenských aspektů. I tuto svou druhou seminární práci jsem udělal sám a pokud vím, obě mé práce posléze profesor Solnař publikoval v nějakém mezinárodním časopise právníků.

Proč zrovna na profesora Solnaře tolik vzpomínám? Do konce svého života se budu stydět za Vánoce roku 1948. Komunisté totiž ihned po nástupu k moci vyházeli všechny vysokoškolské profesory, kteří nebyli v komunistické straně, a zvláště tvrdě se vypořádali s vyučujícími na právnické fakultě. Přirozeně, jedním z prvních, kdo musel odejít, byl i skvělý znalec trestního práva a bytostný demokrat profesor Solnař. Nevěděl jsem, kam se poděl a co bude dál dělat. A navždycky se budu stydět, že jsem si na něj v tom hrozném čase nevzpomněl. Byl to nakonec on sám, kdo mi jako první poslal v prosinci roku 1948 milé přání k Vánocům a Novému roku. Až teprve, když jsem jeho pozdravení obdržel, vzpomněl jsem si i já na něho. Profesor Solnař tehdy na gratulační obálku nalepil dvě krásné známky s výmluvným textem: „Veritas vincit“ – pravda vítězí.

Se strašlivým rokem 1948 mám spojenou vzpomínku ještě na jednoho profesora. Vyučoval na vysoké škole obchodní obor tzv. zbožiznalství. Nepatřil jsem tedy nikdy k jeho žákům, ale byl – pro změnu – mým zákazníkem. Ještě před válkou, když jsem byl spoluvlastníkem firmy, měl jsem k dispozici i skvěle vybavené měřicí zařízení pro opravy elektrického vedení v automobilech. A právě přes auto jsem se seznámil s profesorem Zdeňkem Schneiderem.

Žil dlouhá léta v Americe, oženil se tam s Čechoameričankou a posléze s ní a se zbrusu novým chevroletem přesídlil do Prahy. Se všemi, včetně onoho auta, jsem se seznámil na počátku jednéh prázdnin, když se objevili v naší firmě. Pan profesor vystoupil z chevroletu a povídá:

„Tady je můj vůz, jedu na tři měsíce do Mongolska, a tak potřebuji, aby šlapal jako hodinky. Všechno musíte dokonale prohlédnout, co je jenom trošku vadné, vyhodit a nahradit novým, poněvadž si nemůžu někde uprostřed stepi dovolit poruchu.“

Udělal jsem, co jsem mohl. On dobře zaplatil, odjel do Mongolska, projel ho celé bez poruchy, pak mi o tom vyprávěl, spřátelili jsme se a on se stal mým nejvěrnějším zákazníkem. Druhý rok podnikl cestu do jižní Ameriky a já mu zase chevrolet přichystal.

Byl to člověk znalý světa, takže když vtrhli do Prahy Němci, neměl o čem rozvažovat. V září 1939 ještě zahájil jako obvykle přednášky na vysoké škole obchodní, ale po čtrnácti dnech oznámil, že má chřipku a že musí být doma. Nejprve jeho hodiny suplovali kolegové, ale když se ani za dva týdny neobjevil, pokoušeli se mu dovolat, pak zajeli k jeho bytu. Nikdo neotvíral, nechali tedy dveře policejně otevřít – a zjistili, že byt je prázdný. Profesor Zdeněk Schneider stihl uprchnout s manželkou zpátky do Ameriky. Za války tam byl jmenován generálem, který jako znalec na průmyslovou výrobu určoval spojenecké armádě nejvhodnější bombardovací cíle v Evropě.

To mi ale vyprávěl až v roce 1945 nebo 1946, když se zase objevil v Praze. Našel si mě, ale už nepřijel v chevroletu. Auto nechal za mořem, moc dobře věděl, proč.

„Podívejte, já jsem se jen vrátil vyřídit si nějaké majetkové a rodinné záležitosti. Jakmile zvládnu formality, balím kufry a definitivně odtud odjíždím,“ povídá mi. „Tady nebude dobře, věřte mi. Nezůstávejte tady, utečte, dokud je čas.“

Odjel a už jsme se nikdy neviděli, protože já, hlupák, ho neposlechl.

Samozřejmě, že jsem v roce 1948 také, už podruhé, pomýšlel na emigraci. Komunisté každému z nás jasně dali na srozuměnou, jak to s námi myslí. V mém životě se to projevilo hned na několika frontách.

Nejen, že jsem na právech jako mávnutím kouzelného proutku přišel o nejlepší profesory, ale také o řadu spolužáků. O tom, kdo bude moci studovat a kdo ne, rozhodovala prověřková komise, které předsedal Jiří Pelikán.⁴⁾

Ano, ten samý Pelikán, co o mnoho let později emigroval do Itálie, stal se členem tamní sociálně demokratické strany, posléze jako Ital členem Evropského parlamentu a profesorem vysoké školy ekonomické v Sant-Galenu ve Švýcarsku. Jeho jméno po roce 1968 figurovalo také vždy na českých disidentských seznámech. Figurovalo – ale později. Teď je ještě řeč o roce 1948, Jiří Pelikán je v té době mladý a velmi aktivní člen komunistické strany, jejíž ústřední výbor ho pověřil provést čistky na vysokých školách. Pan Pelikán je svědomitý a poslušný, a tak vyhází přes deset tisíc posluchačů.

Samozřejmě jsem také musel tímhle čistcím kolem projít. K vyšetřovací komisi pětadvacetiletých komunistů, která zasedala na právech a rozhodovala o osudech svých spolužáků, jsem šel tehdy společně s hrabětem Šternberkem, což byl šlechtic patřící ke knížecímu rodu, který vlastní sídelní hrad v Českém Šternberku nad Sázavou.⁵⁾ Navzdory svému uro-

zenému původu se hrabě živil jako kdokoliv z nás: byl také zaměstnaný v jednotě smíšených živností na Václavském náměstí, takže jsme spolu chodili na obědy, a také jako já ve stejném ročníku studoval práva. K vylučující komisi pana Pelikána šel přede mnou. Za pět minut vyšel.

„Tak, co jak jsi dopadl?“ ptám se.

„Jak jinak? Vyhodili mě.“

„A proč?“

„Když jsem pozdravil, tak se mě zeptali, jestli znám dějiny VKSB. A já po pravdě odpověděl, že neznám. Ale kolego, to bys měl znát, povídají oni. A já jsem jim na to řekl: Ale kolegové, to byste tedy zastávali středověkou zásadu Cuius regio, eius religio.⁶⁾ Oni se na sebe podívali a vyhodili mě.“

Tak, samozřejmě, naložili se všemi šlechtici. Já měl v tomhle kole ještě štěstí. Prošel jsem, snad proto, že moje jméno bylo velmi známé ve všech odborných elektrotechnických a optických korporacích a jejich představitelé se za mě postavili, dodali na školu jednoznačné dobrozdání. Práva jsem tedy mohl dostudovat, absolvoval jsem v roce 1949, ale promovat jsem mohl až o rok později.

To už se stahovala mračna. Nejprve došlo na živnostenské korporace. Komunisté nejprve do jejich vedení dosadili – stejně jako kdysi fašisté – své lidi. A posléze všechny tyto podnikatelské organizace zrušili. Přišel jsem tedy o zaměstnání v Jednotě společenstev mechaniků a optiků a bylo jasné, že dříve či později dojde i na jednotlivé živnosti. Zestátňování už probíhalo vlastně od roku 1946, bylo otázkou času, kdy budou likvidovány i malé podniky jako ten můj.

Podnikání jsem obnovil po roce 1945 a začal vyrábět podle svého vlastního patentu hranolové výkonové elektrické pojistky, s nimž jsem zásoboval velké firmy.⁷⁾ Zatím jsem byl v tomto směru nezávislý, ale do kdy? Nedělal jsem si iluze, bylo mi jasné, že v tomhle státě odzvonilo lidem, jako jsem já.

V té době, když jsem řešil dilema, zda odejít do exilu, nebo zůstat, přišel jako na zavanou na naši adresu dopis ze Švédska:

„Nechte všeho a přijedte sem. Máš zajištěné místo inženýra ve velké švédské kooperativě, která má fabriku na elektrické spotřebiče. Zaručeně uživíš dobře rodinu a až se naučíš švédštinu, budeš tady dělat skvělou kariéru,“ psal tchán Lustig, který byl stále jedním z ředitelů velkodružstva Kooperativa Förbundet ve Stockholmu.

Dopis jsme četli se ženou společně. Zbyla v Praze z celé své rodiny sama. Povídám jí:

„Tak pojd', sbalíme se a pojedeme. Ještě můžeme, komunisti neza-
vřeli dosud hranice. A stejně tě asi nechají vystěhovat, když tam máš otce
a sestru.“

Podívala se na mě a zavrtěla hlavou:

„Mě z Prahy nikdo nedostane. Tady chci žít. Ani komunisti mě nevy-
ženou.“

Co jsem měl dělat? Měl jsem ji rád, měli jsme dva malé chlapce...
Napsal jsem tchánovi, že nikam nepojedeme. Ještě třikrát se nám pak
naskytla možnost emigrovat, ale já je všechny kvůli manželce odmítl.
Byla to chyba. Kardinální. Dnes už to samozřejmě vím. Stála mě sedm let,
tři měsíce a tři dny života.

VIII.

Cena za spravedlnost

Bylo 10. října 1957 ráno, asi kolem deváté hodiny, když zazvonil telefon. Volal mi jakýsi muž z národního podniku Armabeton. Představil se, řekl, že je doktor práv a že byl pověřen, aby se mnou uzavřel smlouvu na dodávku výkonových pojistek, které vyrábím.

„Mohl byste nám je dodávat?“

„Ale jistě, budu velmi rád,“ odpověděl jsem.

„V tom případě vás ale musím požádat, abyste k nám hned přijel. Omlouvám se, ale jsem velmi zaneprázdněný, chtěl bych tuto zakázku vyřídit co nejrychleji.“

Řekl jsem mu, že hned vyjždím. Sedl jsem do svého auta a zamířil směrem k Vršovickému náměstí. Tam byla čerpací stanice, u níž jsem zastavil a chtěl jsem si doplnit benzin. U stojanu na pohonné hmoty zrovna tankovalo nějaké auto, a tak jsem se zařadil za něj. Čekal jsem sotva dvě tři minuty, když se u mého auta objevil jakýsi člověk a přes okénko mi ukazoval legitimaci. Neviděl jsem na ni, stáhl jsem tedy okénko...

„Státní bezpečnost. Dejte mi klíčky od vozu, vystupte a nasedněte do našeho auta!“

Černý tatraplán mne odvezl do Bartolomějské ulice.

Nikdo mi nic nevysvětloval, nikdo se mnou nemluvil. Odvedli mě do prázdné cely a nechali mě tam celý den. Asi jsem si měl nejprve zvyknout na to, co je kriminál. Byl jsem tam až do večera, bez jídla i pití, pak se dveře otevřely a bachař mě odvedl do jiné cely. Prý na samotku, řekl. Na téhle samotce, která měla dvě regulérní lůžka, ležela na zemi řada slamníků a na nich sedm cikánů. Pro mě tam žádný slamník nebyl, musel jsem se uložit na holou zem. Byla to hrozná noc, už jen pro ten zápach

z tolika nemytých těl. To se pánům od státní police povedlo, na úvod to byla poučná vězeňská lekce.

Ráno v osm mě odvedli k prvnímu výslechu. Vyšetřovatel se posadil za široký stůl na jedné straně, já na druhé. Dali mi tvrdou židli s úplně rovným opěradlem, které tvořilo se sedadlem doslova pravý úhel. Zpočátku mi to nepřišlo nijak divné, ale postupem času – jak jsem na té židli každý den od osmi do dvanácti a od dvou do šesti hodin po dobu několika měsíců musel sedět – jsem pochopil, že ta židle je dokonalý mučicí nástroj. Za ty měsíce jsem si otláčil kostrč a poslední obratel tak, že jsem dva roky potom nemohl pořádně ani ležet, ani sedět. Spával jsem jenom na boku, než se mi to trochu zhojilo.

Při prvním výslechu mi začal vyšetřovatel klást otázky, ale já jsem hned vyskočil:

„V první řadě se budu ptát já. Mám právo vědět, proč jste mě zavřeli!“

„Protože jste za své výrobky účtoval národním podnikům vyšší ceny, než dovolují platné předpisy,“ odpověděl.

„To není pravda! Pojdte se mnou, mám perfektní kalkulace, všechno vám ve svém podniku předvedu, můžete si to okamžitě ověřit.“

„To nemusíme. Všechny vaše papíry jsou ve vedlejší místnosti.“ usadil mě. A mně začalo docházet, že moje soukromé podnikání nebude hrát v této kauze hlavní roli.

Skutečnost, že jsem stále ještě provozoval svůj soukromý podnik, byla pro ně jen záminka. Nicméně jim stačila k tomu, aby mě nakonec odsoudili na 14 let tvrdého žaláře.

Jak to, že jsem se tak dlouho – až do roku 1957 – udržel jako soukromý podnikatel? Hned po válce jsem si nechal patentovat výrobu tzv. výkonových hranolových pojistek do 1000 ampérů pro různé veliká elektrotechnická zařízení a stal jsem se jejich monopolním výrobcem v Čechách. Později sice začala výkonové pojistky jiného typu vyrábět také Škodovka, ale její výrobky zdaleka nebyly tak kvalitní, takže o ně nebyl takový zájem.¹⁾ Já jsem své výrobky dodával výlučně velkým národním podnikům a jiným významným spotřebitelům: například moje pojistky sloužily při jištění lodí, které se vyráběly v loděnicích v Komárně, nebo bagrů, které produkovaly Českomoravské strojírny. Národní podnik Křižík je zase používal pro stavbu televizních vysílačích stanic, které budoval v Číně a v jiných zemích světa, Českomoravská Kolben Daněk tyto pojistky chtěla pro svou výrobu důlních lokomotiv... Vzhledem k tomu, že jsem byl de facto monopolním výrobcem a moje pojistky potřebovaly skutečně velké podniky, životně důležité

pro stát, nechali mě komunisté soukromě podnikat i poté, co se chopili moci.

Respektive – nejprve se mě pokusili zlikvidovat jako všechny živnostníky. Udělali to jednoduše: prostě mi zastavili přísun materiálu pro výrobu. Bez něho jsem samozřejmě nemohl nic dělat a mohl jsem firmu zavřít. Když se tehdy na mě obrátili moji odběratelé s žádostí o další dodávku, řekl jsem:

„Pánové, nemám z čeho vyrábět. Jestli chcete moje pojistky, musíte sehnat materiál.“

A oni zvolili klasickou socialistickou metodu: materiál si objednali pro sebe a pak mi ho prodali. Jak vypadala naše „výměnná“ spolupráce a vůbec celá výroba pojistek? Pro výrobu pojistek jsem potřeboval kromě materiálu i polotovary. Ty mi vyráběly další státní firmy, které byly v nějakém vztahu s mými odběrateli a byly za moje zakázky také vděčné, protože mohly plnit státní plán. Národní podnik Keramika mi tedy dodával technický porcelán, Kovolís ve Strašnicích mi zhotovoval z materiálu, který jsem dodal, výlisky atd. Polotovary jsem pak ve své dílně opracoval a jeden živnostník z Brandýsa mi je smontoval dohromady. Kompletní výrobky jsem dodával a také fakturoval zákazníkům, kteří si u mě pojistky objednali.

Takovým způsobem jsem spolupracoval i v tuhých komunistických časech padesátých let s národními podniky a ano, prosperoval jsem, měl jsem objednávky dopředu na celý rok. Stanovené lhůty jsem zásadně a přesně dodržoval, nikdy jsem je neprodloužil, takže se na mě odběratelé mohli stoprocentně spolehnout. Nakonec se mi podařilo ještě prosadit (podle vzoru jednoho švýcarského patentu) československý patent na tzv. vestavné pojistkové spodky pro energetiku, které musely být instalovány v každém obytném domě – od rodinné vilky až po činžák. Konstrukce byla úplně nová, velmi moderní, takže měla zase úspěch a přinesla další zakázky. A další spolupráci s národními podniky.

A právě na tom postavila Státní bezpečnost svou žalobu proti mně. Obvinili mě, že jsem účtoval národním podnikům vyšší ceny za své výrobky, než jaké dovolovaly předpisy. Jenže – chyba lávky, takové argumenty jsem mohl okamžitě odmítnout a dokázat, že stojí na vodě. Proč? Takové předpisy, které by mi určovaly maximální ceny, totiž neexistovaly. Existovaly pouze cenové předpisy pro tzv. tržní zboží a vtip spočíval v tom, že já jsem žádné tržní zboží nevyráběl! Moje pojistky si ode mě nemohl nikdo koupit. Neměl jsem materiál, ani polotovary, ze kterých bych je vyrobil. Moje produkce stála a padala na objednávkách národních podniků. Bylo to tedy tzv. mimotržní zboží, pro které žádné cenové

předpisy neexistovaly. Takové předpisy vyšly až dva roky po mém odsouzení.

Hned první dny ve vazbě v Bartolomějské ulici mi došlo, že obvinění proti mně je naprosto vykonstruované a je možné ho lehce vyvrátit. Jsem právník, dovedl jsem si představit, jak rozmetám žalobu. Jenže o to u soudu určitě nepůjde, tam budou mít za úkol mě prostě odsoudit. Proč? Jistou dobu jsem si myslel, že mě zavřeli proto, že jsem před časem odmítl akvizici dvou komunistických poslanců, kteří za mnou osobně přišli a pokoušeli se mě přemluvit ke vstupu do komunistické strany. Ale, jak se posléze ukázalo, ani to nebyl důvod mého zatčení.

Za to, že mě zavřeli, jsem si mohl já sám a jedna moje specifická vlastnost. Mohu ji nazvat neobyčejnou drzostí anebo také neobyčejnou hloupostí. Byl jsem tehdy totiž ještě přesvědčen, že v každém politickém režimu musí existovat nějaké právo. A když jsem zjistil, že jsem ve svých právech zásadně omezován, dovolil jsem se bránit. A bylo mi jedno, že mým oponentem bude samotný výkonný orgán komunistického teroru, tedy ministerstvo vnitra.

Dodnes nechápu, kde jsem v sobě – na konci padesátých let, po všech politických procesech, sebral odvahu. Byl jsem bláhový, jinak to nemohu nazvat, ale tehdy jsem skutečně byl přesvědčen, že tak musím jednat. Ministerstvo vnitra totiž v roce 1954 protiprávně okupovalo náš víkendový dům v Harasově u Mělníka a já se s tím nemínil jen tak smířit. Podal jsem tedy nejprve stížnost u generální prokuratury, a když tato stížnost nedošla úspěchu, podal jsem prostřednictvím advokátní poradny č. 5 v Praze na Václavském náměstí nakonec na ministerstvo vnitra vyklizovací žalobu. Byl jsem v právu, dům byl skutečně vyklizen... A tím jsem si podepsal rozsudek na dlouhé roky v žaláři.

Dům v Harasově byl naše víkendové bydlení. I když jsme měli v Praze na Bohdalci, v ulici Pod Sychrovem 55, vilku, u níž byla velká zahrada a já tady měl také postavenou mechanickou dílnu, která byla vybavena nejlepšími stroji, hodně času jsme trávili v Harasově. Zvláště moje žena s chlapci, kteří ještě nechodili do školy, tady pobývala vlastně celý rok. Měla to tam moc ráda a vždycky říkala: „V Praze bydlím a v Harasově jsem doma.“ Nedivil jsem se jí. V lesích na Mělnicku je krásná příroda, čistý vzduch, zatímco na Bohdalci, doslova proti našim oknům se tyčil komín michelské plynárny, který celý den vydatně kouřil. Nebylo to vůbec zdravé prostředí pro malé děti a vlastně pro nikoho z nás. A tak děti s manželkou trávily většinu roku v Harasově a já za nimi pravidelně na každý víkend jezdil, zatímco přes týden jsem v Praze pracoval ve své firmě.

Jak jsme Harasov a ten půvabný domek číslo popisné 83, který patří úředně do obce Bosyně, objevili? Ještě když jsem měl za první republiky podnik pro opravu elektrických zařízení automobilů, často jsem opravoval všechna auta patřící jistému panu Veverkovi, majiteli velkého dopravního a stěhovacího podniku. Ten získal tehdy v Kokořínském údolí překrásný kus lesa a přímo s ním spojenou velikou zahradou, v níž si postavil rodinný domek s terasou o velikosti 100 m². Sotva však stavbu dokončil, ještě se tam snad ani nestačil nastěhovat, přišel únor 1948. Komunisté na jeho podnik okamžitě uvalili národní správu a zbavili ho jakékoliv možnosti rozhodovat či ovlivňovat chod a hospodaření podniku, přitom však z něho nesejmuli odpovědnost za závazky a případné ztráty, které mohl způsobit dosazený národní správce. To byl princip národní správy, kladivo na živnostníky a podnikatele.

Národním správcem dopravního a stěhovacího podniku pana Veverky byl jmenován jeho účetní. Ten vedl úspěšně fungující podnik, inkasoval poměrně velké částky peněz, ale žádné účty neplatil. Neplatil ani nemocenské pojištění, ani penzijní prémie zaměstnanců, ani značné účty Českomoravských strojírén, které podniku dodávaly a také opravovaly těžké nákladní a stěhovací automobily, až celkové manko národní správy dosáhlo několika milionů korun. V téhle situaci milý národní správce i s inkasovanými miliony zmizel někde v cizině a nikdo jej již nikdy nenašel. Věřitelé pohledávek začali vymáhat jejich zaplacení na původním majiteli podniku, až mu hrozilo soudní zabavení majetku – včetně rodinného domu v Harasově u Mělníka. Rozhodl se ho tedy prodat i s půlhektařovou zahradou a s 4,5 hektary dalších pozemků, o čemž se dozvěděla moje manželka a rozhodla se to od něho koupit.

Zvolili jsme záměrně tuto formu. Já jako majitel a provozovatel malého elektromechanického podniku jsem z opatrnosti nechtěl mít s tímto obchodem nic společného a proto – přestože jsem doktor práv - jsem nedělal ani kupní smlouvu. Zhotovil ji známý advokát doktor Miloš Otáhal, který měl kancelář na Václavském náměstí v Praze.²⁾ Moje žena získala peníze na koupi z životní pojistky, která jí právě byla vyplacena, a také od svého dobře situovaného otce, který jí přispěl ze Švédska. Já jsem tehdy převzal pouze na nemovitosti vážnoucí malou hypotéku (asi 40 000 korun) mělnické banky. Po koupi jsme se s manželkou hned v Harasově zabydli, ona tady s dětmi trávila všechn čas do jara do podzimu. Já jsem za nimi přijížděl každý pátek, přivážel jsem jim zásoby na celý další týden a v pondělí ráno jsem zase odjížděl do Prahy.

V létě roku 1954 jsem jednou takhle odjel, v Praze jsem se hned ve své dílně dal do práce na jednom prototypu, s ním jsem skončil až v sedm

hodin večer. Umyl jsem se, převlékl se a odejel autem na Vinohrady do starobylé restaurace Kravín, kam jsem chodil, když jsem byl sám doma, každý den na večeři. Tamější kuchař, s kterým jsem se dlouhá léta znal, mi totiž uvařil vždycky to, co jsem chtěl. Musel jsem přirozeně někdy déle čekat, protože kuchař musel normálně obsloužit podle jídelního lístku i jiné hosty, jichž bylo pokaždé plno. To čekání mi dvakrát nevadilo, protože jsem po celodenní práci měl radost, že jsem mezi lidmi, navíc v Kravíně – v tanečním sále – hrála prvotřídní hudba. A tu jsem ve vedlejší jídelně mohl poslouchat...

Ten večer jsem se domů vrátil po jedenácté. Sotva jsem se svlékl a vlezl do postele, zazvonil telefon. Volal můj dobrý starý známý a varoval mě, že u nás na Harasově byla STB a že ráno určitě přijedou ke mně. Neměl jsem ani nejmenší tušení, co se děje, přesto jsem ihned vstal a v kotli ústředního topení spálil všechny papíry a obálky, na kterých byla jména jiných lidí.

Když jsem se ráno probudil, rozhodl jsem se, že se budu chovat, jako když nic nevím. Měl jsem tehdy poměrně staré auto, Mercedes 170, které jsem koupil z druhé ruky, a nazítří jsem s ním měl jet k technické prohlídce. Věděl jsem, že auto potřebuje seřídít brzdy, což jsem jako mechanický mistr samozřejmě uměl udělat sám. To ráno jsem tedy vstal okolo sedmé, oblékl si pracovní kombinézu, vyvezl auto z garáže, postavil jej téměř před vchod do našeho domu, vlezl pod něj a začal seřizovat brzdy. Ale sotva jsem začal – mohlo být asi osm hodin – přijelo osobní auto Škoda Tudor a vystoupily z něj dvě osoby: řidič, oblečený v policejní uniformě a druhý muž – civil s aktovkou. Ten udělal pár kroků ke mně a zavolal:

„Prosím vás, kde tady bydlí doktor Anděl?“

„To jsem já,“ odpověděl jsem.

„Potřebujeme s vámi mluvit.“

Vysoukal jsem se tedy zpod auta a zeptal se, co po mně chtějí. Ten v civilu řekl: „My jsme z ministerstva vnitra, to na nás jistě vidíte, a chceme s vámi mluvit.“

Na ulici však nic projednávat nechtěli, takže mi nezbylo, než je pozvat domů. Dvakrát se neostýchali. Ten civil se ihned usadil v jednom z křesel v naší hale, řidiči ukázal na druhé křeslo a pak mě vyzval, ať se také posadím.

„Děkuji, já jsem tady doma,“ pokusil jsem se o ironii, ale oni si ji vůbec neuvědomovali. Byli zvyklí tak jednat. A pak už rovnou přešli k věci: přijeli za mnou, protože ministerstvo vnitra potřebuje pro důležité tajné úkoly krátkodobě, jak zdůraznili, naši chatu v Bosyni-Harasově.

Nevěřil jsem vlastním uším. Oni nám chtějí zabrat náš dům! Snažil

jsem se tedy oponovat, že víkendové bydlení, které jsme poctivě zaplatili, také bezpodmínečně potřebujeme, protože máme dvě malé děti, které nemohou celý rok – ze zdravotních důvodů – pobývat ve znečištěném pražském prostředí. A odvedl jsem toho v civilních šatech do vedlejší místnosti, do mé pracovny, aby viděl dýmající komín. Uznale pokýval hlavou, když viděl ten kouř, ale pak řekl, že úkoly ministerstva vnitra jsou tak důležité, že mají před soukromými důvody přednost. Vytáhl jsem tedy poslední trumf:

„Víte, ale ten dům v Harasově není můj, ale mé manželky. Musíte jednat s ní. Já nemám rozhodující slovo.“

„Ale máte! S vaší manželkou jsem už mluvili a ona nám řekla, že bez vás žádné rozhodnutí neučiní,“ odpověděl a nepřestával naléhat. Naopak přitvrdil, a když jsem stále trval na svém a nechtěl se podvolit, začal zvyšovat tón:

„Tajné úkoly ministerstva vnitra jsou tak významné, že jim soukromé zájmy občanů musí ustoupit!“

Když jsem namítl, že poctivě nabytý majetek je chráněn zákonem, začal už nepokrytě vyhrožovat – mně, mým příbuzným, které všechny znal jménem, z čehož jsem si měl uvědomit, že se na mě dobře připravili. Po dvou hodinách velmi bouřlivého jednání mi došlo, že mi nezbyvá než kapitulace. Musel jsem jménem své ženy napsat prohlášení, že d o b r o v o l n ě (na tom termínu zásadně trvali) a k r á t k o d o b ě (na tom jsem zase trval já) pronajmeme náš dům ministerstvu vnitra. Nájemní smlouva bude sepsána do čtrnácti dnů – stálo také na tom papíře.

Takové prohlášení se jmenuje odborně „pactum de contrahendo“, česky „smlouva o budoucí smlouvě“. Z tehdy platných zákonů vyplývalo, že když není ve stanovené lhůtě uzavřena posléze nájemní smlouva, pactum de contrahendo ztrácí na platnosti a zaniká. Onen civilní zaměstnanec ministerstva vnitra to ráno převzal mé prohlášení, které jsem jménem své manželky podepsal, evidentně byl spokojen, že splnil úkol, a s řidičem odjel.

Samozřejmě mi nedalo spát, na co zrovna můj víkendový dům potřebuje ministerstvo vnitra. Jako první vysvětlení se nabízela analogie s vilou vzdálenou asi čtyři kilometry, které se pro její polohu na kopci říkalo „orlí hnízdo“ a v níž se odehrávaly snad všechny výsledky v případě Slánský a spol. Dole pod touto vilou, u vchodu do areálu, stál zahradníkův domek, ve kterém se prý usadila policie, zavedla si sem speciální telefonní vedení a dlouhé měsíce tady vyslýchala Slánského a jeho společníky, až jim prokázala velezradu.

Při jednání se zástupci ministerstva vnitra jsem nabyt dojmu, že náš domek v Harasově si vyhlédli k podobným účelům. Ale mýlil jsem se. Jejich záměry byly v podstatě naprosto neprofesní, téměř prázdninově idylické. Z jejich pohledu vzato. Hledali jen dům, kam by mohl na víkendy jezdit s rodinou vysoký úředník sovětského ministerstva vnitra pracující pro nechvalně proslulý odbor KGB v Moskvě, který přijel české soudruhy do Prahy učit novým způsobům práce. Onen úředník, hodností generál, tady měl ženu s dítětem, která se asi velkém městě nudila, a tak jim čeští kolegové našli „daču“. Proč se jim zalíbila zrovna ta naše, to jsme se nikdy nedozvěděli. Každopádně nás nenechali na pochybách, že své záměry myslí vážně. A šli na to pěkně ostře.

To červnové pondělí, co jsem hned ráno odjel do Prahy za prací, přijeli totiž nejprve do Harasova. Naši malí chlápci si hráli v zahradě, žena seděla na terase, když před domem zastavila černá tatra, čtyři muži vystoupili a lakonicky oznámili, že si jdou prohlédnout dům.

„Ale já vůbec nemám chuť vám svůj dům ukazovat,“ namítla moje žena.

Vytáhli pohotově legitimace ministerstva vnitra, ale ona se stejně nelekla a trvala na tom, že nikoho nezvala. Už nereagovali a vešli prostě do domu. Systematicky ho prohlédli od sklepa až po půdu, dohadovali se, k jakému účelu by se která místnost hodila, co je praktické, co bude nutné vyměnit... Moje žena chodila krok za nimi, poslouchala je, ale oni se tvářili, že tam vůbec není. Když došli do naší moderně zařízené kuchyně s elektrickým sporákem, jeden z mužů, který až dosud mlčel, se zeptal rusky:

„Eto gaz?“

„Ale kdepak, soudruhu, to je elektřina,“ rozesmáli se všichni. A v dobré náladě pak mé ženě oznámili, že si ministerstvo vnitra od ní dům pronajme.

„Ale já to pronajmout nikomu nechci,“ trvala na svém. „A bez jednání s manželem vám stejně nic nepodepíšu!“

Pokrčili rameny a vyslali tedy další dva muže nazítrí za mnou do Prahy. Když mě donutili k tomu, abych souhlasil s pronájmem, odjeli a já nasedl do auta a spěchal za manželkou. Ta mi teprve mohla vylicít, co se dělo v Harasově.

Byli jsme z toho opravdu zoufalí, ale uvědomili jsme si, že jsme bezmocní. Komunisté už šest let drželi absolutní moc v zemi, kdo se jim vzepřel, končil ve vězení.

Nebyl jsem na Harasově ani hodinu, když tam přijela opět velká černá Tatra 8 a vystoupily z ní tři osoby. Plukovník oblečený v úžasné elegantní

uniformě se mi představil a omlouval se, že je to pro nás jistě velmi nepříjemné, ale jako skutečnost to musíme přijmout. Ujišťoval nás, že je to jen dočasné opatření a posléze nám dům v pořádku vrátí. Tento plukovník se choval a jednal opravdu velmi slušně a kultivovaně. Řekl mi ovšem, že do dvou dnů musíme dům opustit a vzít si z něj jen naše osobní věci, to znamená jen prádlo a šaty, všechno ostatní že tam musíme nechat. Až do odvolání je nám také striktně zakázán vstup do domu, do zahrady i do celého našeho lesa.

Na kůlně, která stála vedle domu, byla tašková střecha na velmi špatných trámech, nedostatečně dimenzovaných. Odstranil jsem proto odtamtud opatrně všechny tašky a začal právě jednat s tesařem z Mělníka, aby tam osadil nové trámy. Plukovník mi řekl, ať jednání zastavím, že opravu střechy dojedná už s řemeslníky z ministerstva vnitra. Slovo také dodržel. Jakmile byly tyto práce dokončeny, nastěhoval se do našeho domku ruský generál i se svou báryšňou, její starou matkou a asi tříletým chlapcem. Přijížděli pak každý pátek, ve služební tatře, za nimi jelo ještě jedno auto se zásobami a pistolníkem, který – pokud byl generál mimo dům – se od svého šéfa nehnul ani na krok. Vídávali jsme je, protože jsme se nemohli Harasova jen tak vzdát, naši chlapci si tam už velmi zvykli, a tak jsme tam také často jezdili dál alespoň na soboty a neděle. Pobývali jsme u Ledererových, našich přátel, kteří měli nedaleko našeho domu malou chatu.

A pak jednoho dne už sovětský generál, odborník na úřadování odboru „Státní bezpečnosti“, naučil své české kolegy všemu, co bylo nutné, aby se zalíbili soudruhům z Moskvy, a odjel. Údajně však nejel se svou báryšňou, tchýní a synkem do Ruska, ale zamířil kamsi na západ, do emigrace. Tím, jak se zdálo, byl splněn „tajný a důležitý úkol“ ministerstva vnitra Československé republiky a my měli naději, že se budeme moci vrátit domů.

Nestalo se tak, protože náš domek teď pro změnu zase učaroval nej-mocnějším muži Sboru národní bezpečnosti. Často ruského generála do Harasova doprovázel, líbilo se mu tam, a tak si nejdříve vynutil bydlení v sousední lesní vile, která patřila čalouníkovi Grametbaurovi. Ten se ovšem nemusel vystěhovat jako my, jen několik místností musel přenechat nezvanému hostovi. Jakmile však zmizel ruský generál, byla zase ve hře naše vila...

Bylo to asi rok od momentu, kdy se u nás poprvé objevili lidé z ministerstva vnitra, v květnu 1955, když jsme v neděli opět vyrazili na Harasov, abychom navštívili Ledererovy. Když jsme v autě projížděli okolo našeho

plotu, uviděl jsem, jak po naší zahradě chodí jakýsi člověk, v košili s krátkými rukávy a s cigaretou, celý pozemek si prohlíží, jako kdyby chtěl něco měnit. Nevyržel jsem. Zastavil jsem, vstoupil jsem na naši zahradu, pozdravil jsem a řekl:

„Jsem doktor Anděl, to je naše zahrada. Rád bych věděl, co na ní děláte.“

„Já jsem generál Janulík z ministerstva vnitra a vy jste nám ten dům pronajali,“ odpověděl.

„Tak to tedy ne, pane generále, to není pravda! Nikdy jste s námi nese-psali žádnou nájemní smlouvu, smlouva o smlouvě budoucí dávno propadla a vy jste neprojevili zájem věc napravit. Tohle je nezákonná uzur-pace!“

„To tedy vyšetřím,“ řekl. „A jestli žádná nájemní smlouva neexistuje, dům vyklidíme.“

Nemohl zjistit nic jiného. Smlouva neexistovala, ale oni se vůbec nenamáhali dům vyklidit. Generál Janulík se tam už také neukázal, ale často sem jezdila jeho rodina. Nakonec jsme se s paní Janulíkovou ales-poň dohodli, že ona bude užívat spodní část domu s celým komfortem a my vrchní část, kde byly dvě ložnice a předsíň, v níž jsem zřídil kuchyňku. Byl to smutný a násilně nadiktovaný kompromis, ale pro nás a naše malé děti přece jen přijatelnější řešení. Přece jen jsme si to léto zase užili koupání a hub, než naši chlapi nastoupili v září do školy.

Nevím, kdy mi definitivně došla trpělivost. Ani si neuvědomuji, co se stalo, co bylo tou poslední kapkou a pohár přetekl. Rozhodl jsem se, že toho bylo dost a že protiprávní teror už nebudu snášet. Nevím, kde jsem nabyl dojmu, že můžu vyhrát.

Zašel jsem tehdy na prokuraturu v Praze 5, kde jako civilní prokurátor působil Ondřej Felix, můj spolužák ze studií.³⁾ Vyličil jsem mu, co se stalo v Harasově a on mi dal kontakt na svého známého na generální prokura-tuře. Tomu jsem opět celou historii odvyprávěl a on nepochyboval: „Jste v právu. Vše mi sepište, doložte listinami a já to zařídím.“ A tak jsem mu na druhý den předal řádně doloženou stížnost na ministerstvo vnitra.

Sotva za týden jsem dostal dopis, ale ne od Generální prokuratury, ale od ministerstva vnitra. Už to byla bizarní situace: mou stížnost vyřizoval ten, na koho jsem si stěžoval. Stížnost navíc vyřizoval na ministerstvu – a tentokrát ji i podepsal – pan Fořt, tentýž, který se mnou přijel vůbec jako první vyjednávat a byl v mé hale tehdy jako doma. A jak mou stížnost teď vyřídil? Samozřejmě ji zamítl jako bezpředmětnou, protože „nájemní smlouva je v platnosti a ministerstvo za to, že je vše v pořádku, ručí“.

Smlouva přitom neexistovala, v domě jsme stále měli nezvané hosty.

Šel jsem znovu na Ondřejem Felixem a řekl jsem mu:

„Ondro, já chci podat vyklizovací žalobu na ministerstvo vnitra!“

„Máš nějakého známého advokáta, který by ti tu žalobu napsal?“ zeptal se a já se rozesmál.

„Co blázníš? Jsem přece doktor práv jako ty, takových vyklizovacích žalob jsem už taky napsal!“

„Ale máš na druhé straně dost peněz, aby sis mohl zaplatit advokáta. A když tu stížnost advokátní poradna vezme a vyhotoví ji, jsi přece jen z jistého obliga a bez rizika,“ namítl a já mu musel dát za pravdu.

Jako civilní prokurátor jistě měl dost zkušeností a věděl hodně o tehdejších právních poměrech v naší zemi. Jeho názor mi přišel rozumný, a tak jsem hned odjel na Václavské náměstí zase za Milošem Otáhalem. Když jsem mu vysvětlil celou situaci a řekl, že chci podat vyklizovací žalobu na ministerstvo vnitra, neváhal:

„Žaluj, máš všechny právní důvody k tomu a plně prokázané.“

„Ale Miloši, ty budeš žalovat,“ namítl jsem.

Trochu zaváhal: „Víš, v tom je potíž. Máme nového šéfa a ten si vyhradil, že všechny žaloby proti státu musí vidět a schválit. Ale dobře, zkusím to. Máš tady všechny podklady, dej mi to, já s tím jdu k němu a pokusím se jej přesvědčit.“

Když se za hodinu vrátil, prohlásil: „Žalujeme!“

Koncept žaloby měl již připravený ode mě i s důkazními listinami, v nichž jsem dokazoval, že v době násilného užívání našeho domu neplatilo ministerstvo vnitra nejen žádný nájem, ale ani žádné účty za elektrický proud. Ty byly velmi vysoké a já je musel za ně uhradit, stejně jako všechny pojistky na nemovitost. Krátce – vyklizovací žaloba byla brzy připravena a advokátní poradna č. 5 v Praze ji také podala.

Samozřejmě, k soudnímu projednání nikdy nedošlo. Asi za čtrnáct dní mi zatelefonoval nějaký kapitán ze „zvláštního oddělení Ministerstva vnitra“ v Praze-Dejvicích, jak charakterizoval své pracoviště, řádně a srozumitelně se představil a řekl mi, že by rád zlikvidoval záležitost Harasov. Dohodl jsem s ním, že k němu přijdu druhý den v devět hodin. Dostavil jsem se tedy na udanou adresu, do krásné luxusní a původně asi židovské vily v dejvické ulici Pod Kaštany. U vstupní branky jsem řekl policistovi, který tam hlídal, že jdu za oním kapitánem. Musel jsem se legitimovat a pak mě pustil strážný dál. Ale jen do předzahrádky, kde stál druhý policista a opět mě legitimoval. Když už jsem se propracoval do domu, na chodbě stál třetí policista a perlustrace se opakovala, pak mě teprve

telefonem někam nahlásili, zase čekali a pak mě dovedli ke kapitánovi, který chtěl „urovnat“ záležitost Harasov.

Na úvod mi ovšem onen pán sdělil, že Harasov vlastně ani není záležitostí ministerstva vnitra, ale jen jeho některých zaměstnanců. To byl naprostý nesmysl, samozřejmě, protože do celé akce bylo zapojeno množství lidí – od civilního úředníka Fořta přes další funkcionáře až po generála Janulíka. Nicméně, pak se mne onen kapitán zeptal, jaké jsou naše nároky proti ministerstvu vnitra.

„Nevím, protože nemohu říct, v jakém je dnes dům stavu,“ odpověděl jsem. A tak mi na druhý den ráno přistavili před dům služební auto se dvěma stavebními odborníky ministerstva, kteří měli klíče od našeho domu a jeli jsme ho prohlédnout. Na místě jsme pak rovnou sepsali protokol, kde jsme charakterizovali všechny závady. Ty největší vznikly tím, že nikdo nepřipravil dům na zimu. Výsledek byl nabíledni:

1. V horních dvou místnostech zamrzla voda v obou radiátorech topení a ty praskly. Voda z nich vytekla, poškodila podlahy v horních místnostech a také schody. Úplně zničila také koberec.
2. Asi deset stromů na zahradě, již asi osmiletých a krásně vzrostlých, nebylo pro zimu opatřeno ochrannými drátěnými obaly. Zající okousali veškerou kůru a stromy zahynuly.
3. Automatická vodárna, výrobek moravské firmy Sigma bratří Sigmundů, nebyla pro zimu odstavena a zajištěna. Její hlavní těleso mrazem prasklo a pumpa se zničila.

Sepsali jsme tento protokol v Harasově a všichni tři jsme jej podepsali (já s výhradou možných dodatečně zjištěných škod) a odjeli jsme do Prahy-Bubenče na zvláštní oddělení ministerstva vnitra. Kapitán, když viděl protokol, mi navrhl, že každý den ráno bude pro mě po několika dnech jezdit jejich služební auto, s příslušnými řemeslníky pojedeme na Harasov a já tam budu dohlížet na všechny opravy. Během následujících osmi dní byly také skutečně nahrazeny prasklé radiátory, parkety i schodiště byly opraveny a naleštěny, na schody položili hezký běhoun a poslední práci vykonala zahradník, který se mnou v zásobní zahradě ministerstva vybral stromy a zasadil je. Byla také osazena nová automatická vodárna firmy bratří Sigmundů, stejná, jako jsme měli předtím.

Za nějakou dobu jsem se opět musel dostavit na zvláštní oddělení a kapitán mi předložil k podpisu protokol, ve kterém bylo uvedeno, že jsem převzal nemovitost v Harasově-Bosyni čp. 83, kterou ministerstvo vnitra po nějakou dobu předtím užívalo, se zahradou, přílehlým lesem a veškerým příslušenstvím v naprostém pořádku. A že proti ministerstvu vnitra žádné finanční ani jiné nároky ani já ani má manželka nemáme.

Když už jsem odcházel, ten kapitán mě ještě zastavil a povídá:

„Jsem rád, že jsme už tu záležitost vyřešili. Teď mám ale na vás prosbu: Potřebujeme ještě pro jednoho našeho kapitána, jmenuje se Vašek, zařídit letní byt. Co kdybyste ho ještě přes léto nechal v Harasově a pak se definitivně rozejdeme?“

Nezbylo mi než souhlasit, ale dal jsem si podmínku, že nás také nechají v našem domě přebývat. Respektovali to. A tak konečně, když jsme přežili poslední společné prázdniny s ministerskými zaměstnanci, jsme zase byli sami v Harasově.

Právo přece jenom jednou zvítězilo – chtělo by se říct. Však jsme také všichni, celá naše rodina jásali, že náš Harasov je zase náš a jen náš.

V poslední zářijových dnech roku 1955 přijeli naposledy do Harasova lidé z ministerstva vnitra, aby odstranili věci, které patřily rodinám generála Janulíka a kapitána Vaška. Nebyl jsem u toho, přihlížela jen moje žena. A když ti chlápci vynášeli kufry, řekli jí: „Vyřídte manželovi, že si to s ním ministerstvo vnitra ještě vyřídí.“

A vyřídilo. Zatkli mě brzy potom, co jsem na jejich zvláštním oddělení podepsal protokol dokazující, že nám vrátili (protiprávně odejmutý a tedy podle definice krádeže: Protiprávní odejmutí majetku je krádež) ukradený víkendový dům se zahradou a lesem v Bosyni-Harasově čp. 83. Ovšem - vrátili ho jenom krátkodobě, protože se rozhodli ukrást ho definitivně...⁴⁾

IX.

Kdo tady předsedá soudu?

Na Vršovickém náměstí mě tehdy, 10. října 1957, zatkli samozřejmě bez zatykače. Žádné rozhodnutí soudu nebo prokurátora neměli, byl to normální únos člověka na ulici čili kidnapping. Teprve později jsem se dověděl, že to od začátku byla fingovaná akce včetně oné zakázky od Armabetonu, který byl – což jsem nevěděl – podnikem ministerstva vnitra. Jeho prostřednictvím mě vylákali z domu, protože věděli, že do bytu bych bez rozhodnutí soudu nebo prokurátora nikoho nepustil. Jednodušší způsob byl přepadnout mě na ulici a unést.

Fiktivní důvody, které je vedly k mému zatčení, mi sdělili až druhý den u prvního výslechu. Zatykač mi předložili až čtvrtý den. Moje rodina se dozvěděla o tom, že jsem v kriminále, až za několik týdnů.

Ta nejistota, že nevím nic o ženě a dětech a oni o mně, byla pochopitelně zničující, a tak jsem 10. prosince požádal vyšetřovatele o kus papíru a tužku. Chtěl jsem napsat rodině pozdrav k Vánocům.

„To má čas,“ odpověděl.

Nazítří stejná odpověď: „To má čas.“ Za týden zase.

A tak mě odmítal neustále. Každý den jsem proti němu sedal od osmi hodin do dvanácti a od dvou do šesti a on mi stále odmítal poskytnout možnost napsat rodině. Nakonec mi vyhověl asi týden před Vánoci. Napsal jsem vánoční pozdrav manželce a klukům a dal jsem mu to, aby to odeslal. Manželka ten pozdrav ale dostala až 15. ledna.

Když jsem se to dozvěděl, zasekl jsem se. A řekl jsem si: A teď si zase užiješ ty.

Když mne přivedli k následujícímu výslechu, zase jsem sedl na židli, on přečetl otázku a vyzval mne: „Odpovězte.“

A já nic. Díval jsem se z okna.

„Kam se to díváte! Odpovězte na otázku.“

Mlčel jsem, díval se na druhou stranu a neřekl jsem ani slovo. Když to trvalo asi půl hodiny, zbrunátněl: „Takže odpíráte vypovídat?“

„Ne, neodpírám vypovídat. Dejte mi soudní řád!“

„Nemám soudní řád.“

„Ale máte ho. V pravé zásuvce máte soudní řád!“

„Jak to víte?!”

„Říkám vám, že máte v pravé zásuvce soudní řád. Dejte mi ho.“

Podal mi ho tedy a já z paměti našel příslušný paragraf a ocitoval mu ho: „Obžalovaný má právo vyjádřit se ke každé jemu položené otázce.“

„Tak vidíte,“ povídá.

„Samozřejmě, mám právo odpovídat,“ řekl jsem. „A teď pište: Prohlašuji, že se vzdávám svého práva odpovědět ke každé mně položené otázce.“

Díval se na mě s pusou dokořán a psal. Já jsem totiž neodmítal odpověď, já jsem se vzdal svého práva odpovídat. Když mám právo, můžu se ho i vzdát. A od té doby jsem nepromluvil slovo.

Vyšetřovatel zuřil, zkoušel to po dobrém i po zlém. Chvillemi mlátil revolverem do stolu, bouchal psacím strojem, nakonec zavolal náčelníka vyšetřovacího odboru. Ten přišel, postavil se nade mne a povídá:

„Tak jsem slyšel, že odmítáte odpovídat na otázky.“

„A kdo to tvrdí?“

„Váš vyšetřovatel, přece!“

„Tak lže. Já nic neodmítám, protože ani nemám povinnost vypovídat. Já mám pouze takové právo a toho jsem se vzdal.“

Náčelník také vyvalil oči, ničemu nerozuměl, protože to přirozeně nebyl žádný právník. A nakonec svolal celou komisi, která mi měla domluvit. Ale nehnula se mnou. Už ze mě nedostali ani slovo.

Každý den mě ráno přivedli v osm hodin před vyšetřovatele a on ve dvanáct hodin napsal do protokolu: Obžalovaný čtyři hodiny na položené mu otázky neodpovídá. Odvedli mě, ve dvě hodiny mě přivedli, zase otázka a v šest hodin napsal: Obviněný po čtyřech hodinách na položené otázky neodpovídá.

Samozřejmě mi to nemínili jen tak darovat. A tak mi třeba znemožnili kontakt s advokátem, kterého jsem si vybral pro obhajobu. Jednoho dne mi prostě oznámili, že doktor Otáhal mě odmítl zastupovat, protože je nemocný. A jmenovali mi jako advokáta ex offo nějakého doktora Ptáčka. Vzalo mě to, pochopitelně, protože Otáhal byl kamarád a bylo jasné, že Ptáček pro mě nehne ani prstem. Ale co jsem mohl dělat?

Kamarád ale nezklamal, jednou se mu alespoň podařilo ke mně pracovat. Když byl ve věznici kvůli jinému svému klientovi, dal si zavolat i mě. Přivedli mě tedy a on mi stihl říct, že ho z mého případu stáhli. A že bohužel, mě odsoudí ke čtrnácti letům vězení. Bylo šest týdnů před procesem a už to věděl. Zastavil se v kanceláři předsedy senátu, který mě měl soudit, a ten tam už měl mou kauzu vyřešenou. Můj případ byl předem vymyšlenou a zrežírovanou komedií.

Proces se konal deset měsíců po mém zatčení a byla to samozřejmě fraška pro masy. Než jsem vkročil do soudní síně na Pankráci, šel jsem k raportu a žádal jsem, aby mi přinesli aspoň čistou košili. Stalo se. Přivedli mě do soudní síně, která byla naplněná lidmi – dělníky z továren, které tam nahnali jako do divadla.

Vedle mě si sedli dva bachaři, čelem proti mně seděl sotva osmadvacetiletý předseda senátu a dva přísedící civilní soudci, babka a dědek, kteří většinu líčení prospali.

Pak povstal předseda senátu a začal číst žalobu. První věta a už jsem vyskočil. „To není pravda! Nesmysl! Je to falešné obvinění!“ řval jsem. „Nechte těch nesmyslů, já chci slyšet seriózní žalobu. Z čeho mě viníte?“

„Ale tohle je žaloba!“ odpověděl soudce.

„To není žaloba!“

„A co to tedy je? A kdo je tady vlastně předsedou soudu, vy nebo já?“ vyletělo z něho.

„Zatím vy,“ řekl jsem.

Druhý den fraška pokračovala. Přivedli soudního znalce, který měl posoudit mou výrobu pojistek. Vůbec tomu nerozuměl, neznal ani základ téhle produkce, mluvil samé nesmysly, jejichž jediným účelem bylo mě poškodit.

„V téhle síni nemám žádného soudního znalce, ale zato dva prokurátory,“ řekl jsem a bod po bodu jsem dokazoval, jak tomu ten člověk nerozumí. Když se ke slovu zase dostal soudce, skákal jsem mu do řeči, až se naštvál, vstal a řekl: „Tak si sem pojdte sednout!“

„Beze všeho,“ vyskočil jsem ze židle a dva bachaři měli co dělat, aby mě strhli zpátky.

Byl to prostě cirkus, celkem i zábavný, kdyby mi nešlo o svobodu. Přesně jak mi řekl dr. Mloš Otáhal – odsoudili mě nakonec na čtrnáct roků, zbavili mě čestných občanských práv na dobu pěti roků po vykonání trestu a zkonfiskovali veškerý můj majetek.

V rozsudku také vyzvali všechny národní podniky, jimž jsem měl údajně účtovat vyšší ceny, než jaké byly povoleny (a za to jsem také byl odsouzen, byť takové předpisy neexistovaly), aby po mně civilně-právní

cestou uplatňovaly své nároky. Ani jediný podnik se nepokusil proti mně něco uplatňovat. Ani jeden se neozval! Logicky – ani jeden z nich netrpěl při spolupráci se mnou nějakou škodu.

Byl to prostě monstrproces, který proti mně zkonstruovalo ministerstvo vnitra za to, že jsem bojoval o svá práva a Harasov. Však také po letech, když se mi dostalo úplné rehabilitace, musel Nejvyšší soud konstatovat, že v mém případě byl šestnáctkrát porušen zákon.

Jenže – těch více než sedm let života mi toto zjištění už nevrátí. Přišel jsem o svobodu, rodinu i podnik. Ten včetně mých patentů převzal ihned po mém zatčení nejprve Elektropodnik města Prahy, posléze vzniklo v Novém Bydžově jakési družstvo, a to tu výrobu odkoupilo. Ukradli mi všechno, mou ženu vyhnali samozřejmě z Harasova....

Když jsem odcházel ze soudní síně, stála manželka u dveří. Usmála se a řekla mi: „Nic si z toho nedělej. My to vydržíme!“ Nemohl jsem ji ani obejmout.

Po odsouzení jsem raportem požádal velitele věznice na Pankráci, abych mohl být přidělen k nějakému pracovnímu táboru, například k jáchymovským uranovým dolům. Chtěl jsem uniknout uzavřené věznici, za těch deset měsíců jsem se potřeboval nadechnout, být zase jen za zdí. Jenže ředitel věznice mou žádost odmítl a přidal k tomu případnou poznámku:

„Vezměte na vědomí, že vy se z pevné věznice nedostanete.“

Nepřeháněl. Proces „převýchovy“ jsem absolvoval v nejtěžších věznicích v Praze na Pankráci, v Plzni na Borech a nakonec v Leopoldově. Bylo mi jasné, že za tím stojí konkrétní lidé z ministerstva vnitra a je to msta za Harasov. Nepustili mě také z dohledu ani v následujících letech a občas se mi připomněli nějakým nesmyslným trestem. Podařilo se jim mi pobyt ve vězení skutečně pořádně znepříjemnit.

Mou první štací po rozsudku se tedy stala Pankrác, znal jsem ji už celkem důvěrně, ale teď mě přidělili na zvláštní oddělení – do tzv. Technického ústavu ministerstva vnitra, který byl vytvořen z uvězněných techniků a konstruktérů.

Vybrali pro mě práci v elektrooddělení, ale já namítl, že mám ruku plnou střePIN a nemůžu kreslit. Nebyla to pravda, snažil jsem se vymluvit a přece jen se dostat z věznice. Jenže oni se nedali a řekli, že tedy budu vést administrativu ústavu. Pokusil jsem se ještě namítnout, že abych takovou práci dělal, musím mít k dispozici potřebné zákony a předpisy, které se konstrukčních prací a celé této činnosti týkají.

„Napište si, co potřebujete, dostanete všechno,“ řekli a také tak učinili. Nezbylo mi než se proti své vůli stát administrativním vedoucím Technického ústavu. V čem spočívaly mé úkoly? Přijímal jsem zakázky národních podniků na konstrukční a projektové práce. V Technickém ústavu bylo stavební, strojnické a elektrotechnické oddělení, která zpracovávala zakázky od všech velkých státních podniků. Já jsem s nimi uzavíral závazné smlouvy, v nichž byla stanovena cena naší práce, čas na její provedení a datum dodávky. Přirozeně, veškeré termíny jsem musel neustále kontrolovat, dbát na jejich dodržení, přitom sledovat pracovní zatížení věžňů a podle toho také určovat termíny pro další nové zakázky a vybírat pro ně potřebné lidi. Bylo to celkem elitní území – pracoval tu například bývalý generální ředitel celé Československé energetiky prof. dr. ing. František Fabinger, současně s ním také bývalý generální ředitel celého československého strojírenství dr. ing. Jaroslav Pražák, potkal jsem tu také svého kolegu ze studií na ČVÚT, skvělého elektroinženýra, Vladimíra Černého.¹⁾

Tomu jsem také posléze přidělil projekt nové trafostanice, protože jsem věděl, že je v této věci opravdu odborník. Datum splnění dodávky jsem stanovil adekvátně k jeho možnostem, které byly přitom naprosto výjimečné. Vedoucím elektrooddělení nebyl, bohužel, jmenován žádný ze špičkových odborníků – inženýrů, ale bývalý pražský koncesovaný elektrotechnik Václav Krycnar a tedy dokonce můj někdejší kolega v grémiu elektrotechniků. Na svobodě to býval normální člověk, ale ve vězení změkl a ztratil tvář. Každopádně nedokázal správně čelit lidem z národních podniků, kteří jednou týdně přicházeli do věznice sledovat, jak naše práce pokračuje, a přitom samozřejmě měli zájem co nejvíce zkracovat dodací lhůty. Tlačili na vedoucí jednotlivých oddělení a právě Krycnar patřil k těm, co nedovedli oponovat. Podlehl i v případě nové trafostanice, kterou jsem zadal Vláďovi Černému, a bez mého vědomí ji slíbil dodat v kratším termínu.

Když skončil jednání se zástupci podniku, přišel mi to oznámit, což mě ovšem tehdy strašně rozčílilo. Za prvé to nebylo v jeho kompetenci, aby o své vůli krátil termíny. A za druhé jsem věděl, že termín, který stanovil, je naprosto nereálný, že to Vláda prostě nemůže stihnout. Odmítl jsem proto jeho rozhodnutí akceptovat a trval jsem na původním termínu. Krycnar se mnou nediskutoval a pospíšil si rovnou za velitelem Technického ústavu, aby si stěžoval, že sabotuji jeho práci. Chtěl přece zvýšit produktivitu práce v elektrooddělení a já jsem mu to znemožnil! Takové udání byla vážná věc, takže jsem byl ihned předveden k vězeňskému raportu a odsouzen na deset dní do korekce.

